

یکصد و چہار
درس زندگی

آیۃ اللہ العظمیٰ مکارم شیرازی

چاپ ہفتم

مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵ -
 یکصد و پنجاه درس زندگی / مؤلف: مکارم شیرازی. قم:
 مدرسة الامام علی بن ابی طالب علیه السلام، ۱۳۷۶.
 ISBN-964-6632-66-1 ص. ۱۶۰.
 فهرستتویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
 چاپ قبلی: نسل جوان، ۱۳۶۸.
 کتابنامه به صورت زیر نویس.
 چاپ هفدهم: ۱۳۸۰.
 ۱. احادیث شیعه - قرن ۱۴. ۲. راه و رسم زندگی (اسلام).
 ۳. احادیث اخلاقی - قرن ۱۴. الف. مدرسة الامام علی بن ابی طالب علیه السلام.
 ب. عنوان.
 ۷/۱۴۱/م BP ۲۹۷/۲۱۸
 ۱۳۷۶
 کتابخانه ملی ایران
 ۳۵۸۱/۷۷ م

شناسنامه کتاب

نام کتاب : یکصد و پنجاه درس زندگی
 مؤلف : حضرت آیه الله العظمی مکارم شیرازی
 ناشر : مدرسة الامام علی ابن ابیطالب علیه السلام
 تیراژ : پنج هزار جلد
 نوبت چاپ : هفدهم
 تاریخ انتشار : ۱۳۸۰ ش
 صفحه و قطع : ۱۶۰ صفحه - رقعی
 چاپ : نمونه - قم

شابک ۱-۶۶-۶۶۳۲-۹۶۴-۱-964-6632-66-1

مرکز پخش : قم - خیابان شهدا - مطبوعاتی هدف - تلفن ۷۷۴۳۱۸

یکصد و پنجاه

درس زندگی

فهرست مطالب

- ۱- اندیشه، تدبیر، تفکر..... ۱۱
- ۲- پیمانۀ تدبیر..... ۱۲
- ۳- در غذای جسم سختگیرند اما..... ۱۳
- ۴- نقش قلم..... ۱۴
- ۵- در میان دو مسؤولیت بزرگ..... ۱۵
- ۶- عوامل نابودی جامعه..... ۱۶
- ۷- تنبلی و فقر..... ۱۷
- ۸- باران دانش بر دل‌ها..... ۱۸
- ۹- سرچشمۀ تکبر..... ۱۹
- ۱۰- سه چیز با ارزش در پیشگاه حق..... ۲۰
- ۱۱- شهادت حسین علیه السلام..... ۲۱
- ۱۲- دو نشانه مسلمان واقعی..... ۲۲
- ۱۳- آتش خشم!..... ۲۳
- ۱۴- منابع ثروت..... ۲۴
- ۱۵- بدترین پیشه‌ها..... ۲۵
- ۱۶- امارت و اسارت!..... ۲۶
- ۱۷- ریاکاری و خودنمایی..... ۲۷
- ۱۸- حسد..... ۲۸
- ۱۹- دور افتادگان از رحمت خدا..... ۲۹
- ۲۰- بدترین دوستان..... ۳۰
- ۲۱- تکمیل کارها..... ۳۱
- ۲۲- برنامه‌های جاویدان..... ۳۲

- ۲۳- شدیدترین مجازات..... ۳۳
- ۲۴- بلای قرض..... ۳۴
- ۲۵- زندگی اجتماعی سالم..... ۳۵
- ۲۶- کلید بدبختی ها..... ۳۶
- ۲۷- نشانه های انسان های بهشتی..... ۳۷
- ۲۸- نشانه های منافق..... ۳۸
- ۲۹- پند..... ۳۹
- ۳۰- سخن و سکوت..... ۴۰
- ۳۱- لذت بخشش..... ۴۱
- ۳۲- زهد به معنای واقعی..... ۴۲
- ۳۳- همردیف شهیدان..... ۴۳
- ۳۴- بهترین مردم..... ۴۴
- ۳۵- عبادت آزادگان..... ۴۵
- ۳۶- آنچه پشت را می شکند..... ۴۶
- ۳۷- پاکیزه باش..... ۴۷
- ۳۸- سرانجام جهل..... ۴۸
- ۳۹- ارکان هدایت..... ۴۹
- ۴۰- نوحه گری جاهلیت..... ۵۰
- ۴۱- همه روز محاسبه کن..... ۵۱
- ۴۲- آثار ایمان سخت تر از آهن..... ۵۲
- ۴۳- حقیقت توحید و عدل الهی..... ۵۳
- ۴۴- چند نشانه ایمان..... ۵۴
- ۴۵- دنیا هدف نیست، وسیله است..... ۵۵
- ۴۶- بهای انسان..... ۵۶
- ۴۷- حق و باطل..... ۵۷
- ۴۸- پر ارزش ترین میراث عرب..... ۵۸
- ۴۹- من از آنها بیزارم..... ۵۹
- ۵۰- تلاش عاجزان..... ۶۰

- ۵۱- نشانه‌های ستمگر..... ۶۱
- ۵۲- درد بی‌درمان وجود ندارد..... ۶۲
- ۵۳- چرا نعمت‌ها از بین می‌روند؟..... ۶۳
- ۵۴- شهادت و پاکی..... ۶۴
- ۵۵- عاشقان جانباز..... ۶۵
- ۵۶- خردمند و بی‌خرد..... ۶۶
- ۵۷- دینداران واقعی کمند..... ۶۷
- ۵۸- عدالت در میان فرزندان..... ۶۸
- ۵۹- همواره تحت مراقبت هستی..... ۶۹
- ۶۰- نه چاپلوسی نه حسد..... ۷۰
- ۶۱- در خدمت برادران باش..... ۷۱
- ۶۲- اشتباه در زندگی..... ۷۲
- ۶۳- اسلام جهانگیر می‌شود..... ۷۳
- ۶۴- هیچ گناهی را کوچک نشمر!..... ۷۴
- ۶۵- برتری دانش..... ۷۵
- ۶۶- حقوق متقابل..... ۷۶
- ۶۷- در راه اطاعت خرج کن تا خرج گناه نکنی!..... ۷۷
- ۶۸- بزرگترین بازار تجارت..... ۷۸
- ۶۹- بلند پایه‌ترین مردم..... ۷۹
- ۷۰- سه اصل مهم اجتماعی..... ۸۰
- ۷۱- تندخویی و شتاب‌زدگی..... ۸۱
- ۷۲- زاهدان واقعی..... ۸۲
- ۷۳- آزمون شخصیت..... ۸۳
- ۷۴- برنامه صحیح برای دنیا و آخرت..... ۸۴
- ۷۵- اثر گناه..... ۸۵
- ۷۶- شیعه واقعی..... ۸۶
- ۷۷- با چه کسی مشورت کنیم؟..... ۸۷
- ۷۸- بالاترین نعمت‌ها..... ۸۸

- ۷۹- امام غائب علیه السلام ۸۹
- ۸۰- پای هر سخن منشین! ۹۰
- ۸۱- شیطان صفتان ۹۱
- ۸۲- عید واقعی ۹۲
- ۸۳- سرمایه‌های ارزشمند ۹۳
- ۸۴- دو چیز مایهٔ هلاکت مردم است ۹۴
- ۸۵- کار خوب کم نیست ۹۵
- ۸۶- خطا مکن و عذر نخواه ۹۶
- ۸۷- بدترین طرز زندگی ۹۷
- ۸۸- وعده‌های ما بدهی ماست ۹۸
- ۸۹- اموال حرام ۹۹
- ۹۰- تا می‌توانی از کسی چیزی نخواه! ۱۰۰
- ۹۱- وای بر چنین کسی! ۱۰۱
- ۹۲- حل مشکل از گناه خواه! ۱۰۲
- ۹۳- از خود راضی‌ها! ۱۰۳
- ۹۴- خویشاوندان دور و نزدیک ۱۰۴
- ۹۵- ترک عادت ۱۰۵
- ۹۶- حماسهٔ کربلا ۱۰۶
- ۹۷- عاقل کیست؟ ۱۰۷
- ۹۸- علت دشمنی ۱۰۸
- ۹۹- غیرتمندان ۱۰۹
- ۱۰۰- یک موجود پر برکت ۱۱۰
- ۱۰۱- بهترین دست‌ها ۱۱۱
- ۱۰۲- بدتر از مرگ ۱۱۲
- ۱۰۳- فرق میان مؤمن و منافق ۱۱۳
- ۱۰۴- بهترین میراث ۱۱۴
- ۱۰۵- احترام به آزادی فکر ۱۱۵
- ۱۰۶- این شش صفت در مؤمنان نیست ۱۱۶

- ۱۰۷- همهٔ بیوندها را قطع مکن..... ۱۱۷
- ۱۰۸- عبادت واقعی..... ۱۱۸
- ۱۰۹- عیب خود را فراموش نکن..... ۱۱۹
- ۱۱۰- شکنجهٔ بزرگ..... ۱۲۰
- ۱۱۱- طراوت قرآن..... ۱۲۱
- ۱۱۲- از هواپرستی بترس!..... ۱۲۲
- ۱۱۳- تنها راه شیعه بودن..... ۱۲۳
- ۱۱۴- تناسب ثروت‌ها و مصرف‌ها!..... ۱۲۴
- ۱۱۵- راستگوترین و داناترین..... ۱۲۵
- ۱۱۶- زندگی ساده و همکاری در ادارهٔ خانه..... ۱۲۶
- ۱۱۷- یک ساعت دادگری..... ۱۲۷
- ۱۱۸- طیب حقیقی..... ۱۲۸
- ۱۱۹- جانشینان پیامبر..... ۱۲۹
- ۱۲۰- مجلس گناه..... ۱۳۰
- ۱۲۱- کارهای تولیدی انجام دهید..... ۱۳۱
- ۱۲۲- بلندی و کوتاهی عمر..... ۱۳۲
- ۱۲۳- همکاری با شیطان!..... ۱۳۳
- ۱۲۴- مشورت کنید تا هدایت شوید!..... ۱۳۴
- ۱۲۵- سلام، درود اسلامی..... ۱۳۵
- ۱۲۶- جدایی عقیده از عمل!..... ۱۳۶
- ۱۲۷- مجازات‌های خدا!..... ۱۳۷
- ۱۲۸- یک حقیقت فراموش شده..... ۱۳۸
- ۱۲۹- جایگاه علم و حکمت..... ۱۳۹
- ۱۳۰- وظایف سنگین امام‌المؤمنین (علیه السلام)..... ۱۴۰
- ۱۳۱- درهای بسته باز می‌شود..... ۱۴۱
- ۱۳۲- از افراد بی‌شخصیت بترس!..... ۱۴۲
- ۱۳۳- جهاد بزرگ..... ۱۴۳
- ۱۳۴- در غیبت مهدی (علیه السلام)..... ۱۴۴

- ۱۳۵- سرچشمهٔ بدی‌ها..... ۱۴۵
- ۱۳۶- انجام وظیفه بزرگترین عبادت است..... ۱۴۶
- ۱۳۷- ساکنان ستارگان..... ۱۴۷
- ۱۳۸- قرآن و قانون جاذبه..... ۱۴۸
- ۱۳۹- راز کارها!..... ۱۴۹
- ۱۴۰- جانداران ذره بینی..... ۱۵۰
- ۱۴۱- فقط نامی از اسلام!..... ۱۵۱
- ۱۴۲- میزان سنجش عقل و جهل..... ۱۵۲
- ۱۴۳- بالاتر از نعمت..... ۱۵۳
- ۱۴۴- احیای مکتب اهل بیت..... ۱۵۴
- ۱۴۵- امانت در حفظ اسرار..... ۱۵۵
- ۱۴۶- نشانهٔ ایمان..... ۱۵۶
- ۱۴۷- نخستین شرط در هر کار..... ۱۵۷
- ۱۴۸- اهمیت میهمان..... ۱۵۸
- ۱۴۹- احترام و محبت..... ۱۵۹
- ۱۵۰- این چنین برای خود ذخیره کن..... ۱۶۰

ممتوای این کتاب

بعد از کتاب الله، قرآن مجید، بزرگترین سرمایه ما، سنت پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و احادیث ارزنده اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام است، و این همان دو ثقل بزرگی است که بعد از رحلت پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به یادگار مانده، و دست زدن به دامان آنها مانع گمراهی و ضلالت است.

متأسفانه، این احادیث که اقیانوسی از علوم و دانش‌هاست، هنوز ناشناخته مانده، چه بسیار از احادیث، که در یک جمله کوتاه آن، در حقیقت کتابی از درس زندگی نهفته شده است، و می‌تواند عقده گشای انسان امروز در مسائل مختلف بوده باشد.

کتابی که هم اکنون در دست شماست، گلچینی از این احادیث، با ترجمه روان و شرح کوتاه است، و نخستین بار در آغاز جلسه بحث و تفسیر که روزهای جمعه، در جلسات «مجمع دین دانش» که در مسجد امام حسین (تهران) تشکیل می‌شد، هفته‌ای یک حدیث مطرح می‌شد و همگی به عنوان یک «درس برای سراسر هفته» از آن استفاده می‌کردند؛ وعده زیادی از جوانان از پسر و دختر، آنها را حفظ می‌کردند.

استقبال فوق‌العاده از این احادیث، سبب شد، که جداگانه چاپ و

منتشر گردد. این کتاب کوچک، می‌تواند نمونه‌ای از تعلیمات اسلام برای همه آنها، که می‌خواهند اسلام را با یک مطالعه کوتاه، بهتر بشناسند، باشد.

اما آنچه از همه مهم‌تر به نظر می‌رسد، همان پیاده کردن این برنامه‌ها در متن زندگی و عمل کردن به آن است.

بنابراین بیا بید همگی از خدا توفیق بطلبیم که، نخست توفیق فهم و درک صحیح این احادیث، و سپس عمل به آنها را، به ما مرحمت کند.

قم - ناصر مکارم شیرازی

شوال المکرم ۱۳۹۷

اندیشه، تدبّر، تفکر

أَلَا خَيْرٌ فِي عِلْمٍ لَيْسَ فِيهِ تَفَهُُّمٌ
أَلَا خَيْرٌ فِي قِرَاءَةٍ لَيْسَ فِيهَا تَدَبُّرٌ
أَلَا خَيْرٌ فِي عِبَادَةٍ لَيْسَ فِيهَا تَفَكُّرٌ^(۱)

ترجمه

آگاه باشید: دانشی که در آن اندیشه نیست سودی ندارد!
آگاه باشید: تلاوت قرآن که در آن تدبّر نباشد نفعی ندارد!
آگاه باشید: عبادتی که در آن تفکر نیست بی اثر است!

شرح کوتاه

انباشتن مغز از فرمول‌های علمی، و قوانین منطقی و اصول فلسفی و هرگونه دانشی مادامی که با اندیشهٔ صحیح، و جهان‌بینی روشن، و آشنایی با اصول زندگی انسانی، هماهنگ نباشد بسیار کم اثر است. همان‌طور که خواندن آیات شریفهٔ قرآن اگر با تدبّر و دقّت در عمق معانی آن همراه نباشد تأثیر آن ناچیز است، و عباداتی که نور تفکر و عقل بر آن نتابد جسمی است بی روح، و فاقد اثر عالی تربیتی است.

پیمانه تدبیر

امام صادق علیه السلام می فرماید:

صَلَحُ حَالِ التَّعَائِشِ وَ التَّعَاشِرِ مِلاَمِكِيَالِ ثُلَاثَاهُ فِطْنَةٌ وَ ثُلَاثُهُ تَغَافُلٌ ^(۱)

ترجمه

اصلاح وضع زندگی و معاشرت با پیمان‌های انجام می‌شود که دو سوّم آن هوشیاری است و یک سوّم آن بی‌اعتنایی و تغافل!

شرح کوتاه

هیچ کاری بدون مطالعه و نقشه و هوشیاری سر نمی‌گیرد، همچنین هیچ کاری بدون بی‌اعتنایی هم به سامان نمی‌رسد. به تعبیر بهتر و روش‌تر: اگر ما بخواهیم بدون مطالعه و دقت کار کنیم مواجهه با شکست خواهیم شد ولی اگر بخواهیم برای تمام احتمالات ممکن و حوادث پیش‌بینی نشده به هنگام انجام کارها خود را معطل سازیم به این آسانی قادر بر انجام کاری نیستیم و برای یک کار باید سال‌ها مطالعه کنیم، و نیز برای انتخاب دوست و شریک و همسر و مانند آن، لذا فرمود دو سوّم دقت و یک سوّم بی‌اعتنایی.

در غذای جسم سختگیرند اما...

امام حسن علیه السلام می فرماید:

عَجِبْتُ لِمَنْ يَتَفَكَّرُ فِي مَا كُوْلُهُ كَيْفَ لَا يَتَفَكَّرُ فِي مَعْقُولِهِ، فَيُجَنَّبُ
بَطْنَهُ مَا يُؤْذِيهِ وَيُودِعُ صَدْرَهُ مَا يُرْدِيهِ (۱)

ترجمه

عجب دارم از آنها که به غذای جسم خود می اندیشند؛ اما
به غذای روح خود نمی اندیشند، خوراک ناراحت کننده از
شکم دور می دارند؛ اما قلب خود را با مطالب هلاکت زا
آکنده می کنند.

شرح کوتاه

همان طور که پیشوای بزرگ ما فرموده مردم معمولاً در غذای جسمانی
خود سختگیرند جز در پرتو نور چراغ دست به سفره نمی برند، و جز با
چشم باز لقمه بر نمی گیرند، از غذاهای مشکوک می پرهیزند، و بعضی هزار
گونه نکات بهداشتی را در تغذیه جسم رعایت می کنند.

اما در غذای جان، با چشم بسته، در لابه لای ظلمت های بی خبری، هرگونه
غذای فکری مشکوکی را در درون جان خود می ریزند، گفتار دوستان
نامناسب، مطبوعات بدآموز، تبلیغات مشکوک یا مسموم همه را به آسانی
می پذیرند و این جای بسیار شگفتی است.

نقش قلم

امام صادق علیه السلام می فرماید:

مَا رَأَيْتُ بَاكِيًا أَحْسَنَ تَبَسُّمًا مِنَ الْقَلَمِ! ^(۱)

ترجمه

هیچ گریانی را ندیدم که همچون قلم به زیبایی تبسم کند.

شرح کوتاه

قلم گویای عواطف و ترجمان خرد آدمی است. قلم بنیان‌گذار تمدن‌ها و گرداننده چرخ‌های جامعه است. قلم در گریه‌های مداوم خود شرح دردهای جانکاه انسانها می‌گوید و در تبسمی که همواره در میان دو لب دارد، نشاط عشق، و شوق حیات، و رمز زندگی و هزار گونه زیبایی نهفته است. ولی افسوس همین قلم هنگامی که به دست نا اهل افتد از قطره‌های اشکش، قطره‌های خون می‌ریزد و تبسمش نیشخندی است بر عالی‌ترین ارزش‌های انسانی!

در میان دو مسؤولیت بزرگ

امام صادق علیه السلام می فرماید:

الْمُؤْمِنُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ: ذَنْبٌ قَدْ مَضَى لَا يَدْرِي مَا صُنِعَ اللَّهُ فِيهِ وَ
عُمْرٌ قَدْ بَقِيَ لَا يَدْرِي مَا يَكْتَسِبُ فِيهِ^(۱)

ترجمه

انسان با ایمان همواره از دو چیز نگران است از گناهان گذشته خود که نمی داند خدا با او چه رفتار می کند، و از عمر باقیمانده که نمی داند خود چه خواهد کرد!

شرح کوتاه

بارزترین نشانه ایمان، احساس مسؤولیت است، احساس مسؤولیت در برابر اعمالی که انجام داده و احساس مسؤولیت در برابر وظایف و تکالیفی که در پیش دارد.

آن کسی که این دو احساس را دارد همواره به فکر جبران کوتاهی های گذشته است؛ و همچنین در فکر پیدا کردن بهترین راه ممکن برای استفاده از فرصت های باقیمانده، و این هر دو رمز تکامل و پیشرفت یک انسان با یک ملت است، مردمی که نه به اعمال گذشته می اندیشند و نه به فکر ساختن آینده اند، افرادی بینوا و بدبختند.

عوامل نابودی جامعه

أَرْبَعٌ لَا يَدْخُلُ بَيْتاً وَاحِدَةً مِنْهَا إِلَّا خَرِبَ وَلَمْ يَعْمُرْ بِالْبِرَّةِ: الْخِيَانَةُ
وَ السَّرِقَةُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ الزَّانَا (۱)

ترجمه

چهار چیز است که اگر یکی از آنها در خانه‌ای وارد شود،
ویران می‌گردد و برکت خدا آن را آباد نمی‌کند:
خیانت، دزدی، شرابخوری، و عمل منافی عفت!

شرح کوتاه

نه تنها خانه‌ها، که اجتماعات نیز از این قانون برکنار نیستند:
هنگامی که خیانت در اجتماعی نفوذ کند روح اعتماد از آن برچیده
می‌شود.
و هنگامی که سرقت در اشکال مختلف در آن راه یابد آرامش از آنها
رخت بر می‌بندد.
و هنگامی که میگزساری در میان آنها رایج گردد، افکاری ناتوان و
فرزندانی معلول و جوانانی بی‌اثر خواهند داشت.
و هنگامی که دامان آنها آلوده بی‌عفتی گردد بنیان خانواده‌ها متزلزل
خواهد گشت، و نسل آینده آنها به فساد کشیده خواهد شد.

تنبلی و فقر

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

إِنَّ الْأَشْيَاءَ لَمَّا ازْدَوَجَتْ إِزْدَوَجَ الْكَسَلُ وَالْعَجْزُ فَتَتَجَا بَيْنَهُمَا
الْفَقْرُ (۱)

ترجمه

آن روز که همه چیز با هم ازدواج کردند «تنبلی» و «ناتوانی» به هم آمیخته و از آن دو فرزنی به نام «فقر و تنگدستی» متولد شد!

شرح کوتاه

همه چیزی در پرتو سعی و کوشش به دست می آید این حقیقتی است که اسلام به ما آموخته. تنبلی، سستی، ناتوانی، و فرار از برابر حوادث سخت و مشکلات، چیزی است که با روح ایمان هرگز سازگار نیست. اینها مولودی جز فقر، فقر در همه جهات، فقر اقتصادی و اخلاقی و معنوی نخواهد داشت، در حالی که مردم با ایمان باید در تمام جهات متکی به خود و بی نیاز باشند.

باران دانش بر دل‌ها

لقمان حکیم می‌گوید:

يَا بَنِيَّ إِنَّ يُّحْيِي الْقُلُوبَ بُنُورَ الْحِكْمَةِ كَمَا يُحْيِي الْأَرْضَ بِوَابِلِ
السَّمَاءِ (۱)

ترجمه

فرزندم! خدا دل‌های آدمیان را با نور دانش زنده می‌کند، آن
سان که زمین‌های مرده را با باران‌های پر برکت آسمان!

شرح کوتاه

سرزمین دل انسان همچون باغستانی است که انواع نهال‌ها و بذره‌های
گله‌ها و گیاهان و درختان برومند در آن پاشیده شده است، که اگر بموقع
آبیاری شود محیطی پر طراوت و پر ثمر به وجود خواهد آورد.

تنها وسیله آبیاری این سرزمین قطرات زنده‌کننده باران علم و دانش
است. و به همین دلیل دل‌های بی‌دانشان دل‌هایی است مرده، بی‌فروغ و
بی‌ثمر.

همیشه، و در هر حال، جان خود را با نور دانش زنده نگهداریم.

سرچشمه تکبر

از امام صادق علیه السلام نقل شده:

مَا مِنْ رَجُلٍ تَجَبَّرَ أَوْ تَكَبَّرَ إِلَّا لِدَلَّةٍ يَجِدُهَا فِي نَفْسِهِ (۱)

ترجمه

هیچ کس بر دیگران بزرگی نمی فروشد مگر به خاطر
حقارتی که در درون وجود خود احساس می کند!

شرح کوتاه

این نکته امروز در پرتو تحقیقات روانشناسی و روانکاوی مسلم شده است که سرچشمه تکبر و بزرگی فروختن بر دیگران چیزی جز عقده حقارت نیست؛ آنها که مبتلا به این عقده هستند و از آن رنج می برند برای جبران کمبودهای خود متوسل به این وسیله غلط یعنی خود را به طور مصنوعی بزرگ نشان دادن می شوند و از این راه بر حقارت اجتماعی خود می افزایند و بیش از پیش خود را منفور می سازند.

این مسأله روانی به روشنی در گفتار معجزه آسایی که در بالا از امام صادق علیه السلام نقل شده دیده می شود.

ولی افراد با ایمان بر اثر شخصیت درونی همواره در برابر دیگران متواضعند.

سه چیز با ارزش در پیشگاه حق

پیامبر اسلام ﷺ می فرماید:

ثَلَاثٌ تَخْرُقُ الْحُجْبَ وَ تَنْتَهِي إِلَى مَا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ:
صَرِيْرُ أَقْلَامِ الْعُلَمَاءِ
وَ وَطْئُ أَقْدَامِ الْمَجَاهِدِيْنَ
وَ صَوْتُ مَغَازِلِ الْمُحْصَنَاتِ (۱)

ترجمه

سه چیز است که حجابها را پاره می کند و به پیشگاه
عظمت خدا می رسد:
صدای گردش قلم های دانشمندان به هنگام نوشتن!
و صدای قدم های مجاهدان در میدان جهاد!
و صدای چرخ نخ ریزی زنان پاکدامن!

شرح کوتاه

چه تعبیر عجیب و پر معنا! سه صداست که در اعماق هستی نفوذ
می کند و طنین آن تا ابدیت پیش می رود و به پیشگاه عظمت پروردگار
می رسد: آهنگ دانش و قلم، هر چند آهسته و کوتاه باشد، و آهنگ جهاد و
فداکاری و آهنگ تلاش و کوشش کار هر چند به ظاهر کوچک باشد.
و در حقیقت اساس یک اجتماع سربلند انسانی را نیز همین سه چیز
تشکیل می دهد، دانش، جهاد، و کار.

شهادت حسین علیه السلام

پیغمبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید:

إِنَّ لِقَتْلِ الْحُسَيْنِ حَرَارَةً فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لَنْ تَبْرُدَ أَبَدًا (۱)

ترجمه

شهادت امام حسین علیه السلام در دل های افراد با ایمان آتش و حرارتی ایجاد می کند که هرگز خاموش نخواهد شد.

شرح کوتاه

پیکار خونین در جهان بسیار بوده که با گذشت چند ماه و چند سال به دست فراموشی سپرده شده است و گذشت ماه و سال گرد و غبار نسیان بر آن پاشیده؛ اما خاطره جانبازی آنان که در راه خدا و آزادی انسانها، در راه شرف و فضیلت همه چیز خود را فدا کردند فراموش نخواهد شد؛ زیرا، خدا، آزادی، شرف و فضیلت کهنه شدنی نیست؛ امام حسین علیه السلام و یارانش سر سلسله این مجاهدان بودند.

دو نشانه مسلمان واقعی

پیغمبر اکرم ﷺ می فرماید:

لَا تَنْظُرُوا إِلَى كَثْرَةِ صَلَاتِهِمْ وَصَوْمِهِمْ وَكَثْرَةِ الْحَجِّ وَالْمَعْرُوفِ
وَطَسُنَّتْهُمْ بِاللَّيْلِ وَلَكِنْ أَنْظُرُوا إِلَى صِدْقِ الْحَدِيثِ وَأَدَاءِ
الْأَمَانَةِ (۱)

ترجمه

تنها به زیادی نماز و روزه و حج و نیکی به دیگران و شب
زنده داری بعضی نگاه نکنید (اگر چه اینها در مورد خود
مهم است) بلکه نگاه به «راستگویی» و «امانت» آنها کنید!

شرح کوتاه

با مطالعه مدارک اسلامی این حقیقت روشن می شود که دو نشانه قطعی
مسلمان واقعی این است که «راستگو» و «امین» باشد و با این که عبادات
اسلامی همچون نماز و روزه و حج، برنامه های عالی تربیتی هستند، ولی
تنها اینها نشانه اسلام نیستند، بلکه باید با راستگویی و امانت تکمیل گردند.

آتش خشم!

امام باقر علیه السلام می فرماید:

إِنَّ هَذَا الْغَضَبَ جَمْرَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تُوقَدُ فِي قَلْبِ ابْنِ آدَمَ (۱)

ترجمه

خشم و غضب شعله سوزان آتشی است از ناحیه شیطان که در درون دل آدمی افروخته می شود.

شرح کوتاه

کمتر اتفاق می افتد که انسان کاری در حال غضب انجام دهد و یا تصمیمی بگیرد و بعد پشیمان نشود؛ زیرا به هنگام افروخته شدن آتش سوزان غضب، عقل و درایت بکلی کنار می رود، و اعصاب و عضلات غالباً در مسیری به حرکت می افتد که جبران خسارت ناشی از آن گاهی در یک عمر هم ممکن نیست!

باید با نهایت دقت و سرعت این شعله شیطانی را به هنگام بروز، محاصره کرده و خاموش کنیم و الا ممکن است خرمن زندگی ما یا انسانهای دیگر را در کام خود فرو برد و بسوزاند.

منابع ثروت

پیامبر ﷺ می فرماید:

أَطْلُبُوا الرِّزْقَ فِي حَبَايَا الْأَرْضِ (۱)

ترجمه

روزی را در نهانگاه‌های زمین بجوید

شرح کوتاه

در آن عصر و زمانی که اهمیّت معادن و آنچه در نهانگاه‌های زمین قرار دارد معلوم نبود، این دستور از طرف پیامبر اسلام ﷺ صادر شد که مسلمانان اعماق زمین را جستجو کنند و منابع درآمد و آنچه را به زندگی آنها رونق می‌بخشد از آنجا بیرون کشند، این گونه دستورها هم نشانه‌ای از عمق تعالیم اسلام است و هم سرمشقی برای تلاش و کوششی به خاطر آبرومند زیستن مسلمانان!

بدترین پیشه‌ها

پیغمبر گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

«شَرُّ الْمَكَاسِبِ كَسْبُ الرَّبَا»

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام فرمود:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ هَلَاكًا ظَهَرَ فِيهِمُ الرَّبَا^(۱)

ترجمه

پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: بدترین کسب‌ها کسبی است که آمیخته با رباخواری باشد.

امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام فرمود: هنگامی که خداوند بخواهد ملتی را هلاک کند رباخواری در میان آنها آشکار می‌گردد.

شرح کوتاه

با تمام رونقی که بازار رباخواران در دنیای امروز دارد، و وابستگی خاصی که جهان امروز با رباخواری در اشکال گوناگون پیدا کرده، جای شک نیست که رباخواری نظام مالی و اقتصادی جمعیت‌ها را ویران می‌سازد و سبب می‌شود که ثروت‌ها به گونه‌ی وحشتناکی در دست افراد و مؤسسات معدودی جمع گردد و این تقسیم غیر عادلانه ثروت‌ها خود سرچشمه‌ی انواع بدبختی‌های اجتماعی و مفاسد اخلاقی است.

امارت و اسارت!

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

تَفَضَّلْ عَلَيَّ مَنْ شِئْتَ تَكُنْ أَمِيرَهُ
وَاسْتَعِنْ عَمَّنْ شِئْتَ تَكُنْ نَظِيرَهُ
وَافْتَقِرْ إِلَيَّ مَنْ شِئْتَ تَكُنْ أَسِيرَهُ^(۱)

ترجمه

به هرکس می خواهی نیکی کن تا امیر او شوی!
از هرکس می خواهی بی نیاز شو تا همانند او شوی!
و به هرکس می خواهی محتاج شو تا اسیر او گردی!

شرح کوتاه

در روابط اجتماعی افراد و ملت‌ها این قانون با قدرت تمام حکومت می‌کند که حکومت از آن دست‌دهنده است، و دست‌گیرنده خواه ناخواه زیر دست است، افراد و ملت‌های نیازمند در واقع بردگانی هستند که فرمان بردگی خود را با ابراز نیاز و احتیاج به دیگران امضاء کرده‌اند، مسلمان واقعی کسی است که بکوشد ارتباط اجتماعی خود را با دیگران براساس کمک متقابل قرار دهد نه یک جانبه، و گرفتن کمک بلاعوض باید مخصوص افراد معلول و از کار افتاده باشد.

ریاکاری و خودنمایی

امام صادق علیه السلام فرمود:

لَا تُرَاءِ بِعَمَلِكَ مَنْ لَا يُحِبِّي وَلَا يُمِيتُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئاً (۱)

ترجمه

کارهای نیک خود را به خاطر خودنمایی و نشان دادن به مردمی که نه زندگی به دست آنهاست و نه مرگ و نه قدرت دارند مشکلی را برای تو بگشایند، انجام مده!

شرح کوتاه

مردمی که به تظاهر و ریاکاری عادت می‌کنند، همه مظاهر زندگی آنها تو خالی و بی مغز می‌شود: از تمدن، به ظواهر بی‌روح و از زندگی، به خیالات و اوهام و از سعادت و خوشبختی، تنها به نام و از دین و مذهب، فقط به یک سلسله تشریفات قناعت می‌کنند و مسلماً بهره مردمی که ظاهر سازند، جز «ظواهر» نیست! به همین دلیل اسلام شدیداً از این صفت زشت انتقاد می‌کند و می‌گوید سرنوشت تو به دست این مردم نیست خودنمایی چرا!

حسد

امام صادق علیه السلام فرمودند:

الْحَاسِدُ مُضِرٌّ بِنَفْسِهِ قَبْلَ أَنْ يُضُرَّ بِالْمَحْسُودِ (۱)

ترجمه

شخص حسود پیش از آنکه به محسود زیان برساند به خودش ضرر می‌رساند.

شرح کوتاه

روح حسد این است که انسان نتواند دیگران را در نعمتی ببیند و کوشش کند به نحوی آن نعمت از آنها سلب گردد و یا از طریق دیگری زبانی بر آنها وارد شود.

در واقع حسود همیشه به صورت یک عامل عقب‌ماندگی فعالیت می‌کند نه یک عامل پیشرو.

حسد یک بیماری بزرگ اخلاقی است و از نظر روانی حسود بیش از هرکس خودش می‌سوزد و آب می‌شود و عقب می‌ماند و تحقیر می‌گردد، پس چه بهتر که بکوشد از دیگران پیشی بگیرد نه این که دیگران را به عقب بکشانند.

دور افتادگان از رحمت خدا

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

مَنْ وَجَدَ مَاءً وَتُرَابًا فَأَتَقَرَّ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ! (۱)

ترجمه

کسی که آب و زمین در اختیار داشته باشد و با این حال فقیر و نیازمند گردد از رحمت خدا بدور باد!

شرح کوتاه

از احادیث اسلامی این حقیقت به خوبی به دست می‌آید که مسلمانان و جهاد باید از تمام منابع مختلف: دامداری، کشاورزی منابع و معادن زیر زمینی، حرفه و صنعت و تجارت برای مبارزه با فقر استفاده کنند، حتی اگر ملتی تنها یکی از این سرمایه‌ها را در اختیار داشته باشد باید بوسیله این، خلاء اقتصادی خود را پر کند تا چه رسد به این که همه آنها را در اختیار داشته باشد؛ و اگر چنین نکند ملتی نفرین شده و دور از رحمت خدا و روح اسلام خواهد بود، نیاز به دیگران در هر صورت از نظر اسلام محکوم است.

بدترین دوستان

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ دَاهَنَكَ فِي نَفْسِكَ وَسَاتَرَكَ عَيْبِكَ (۱)

ترجمه

بدترین دوستان تو آنها هستند که با تو مداهنه و چرب زبانی می کنند و عیوب تو را می پوشانند.

شرح کوتاه

گریز از واقعیات و پرده پوشی بر حقایق نه مشکلی را حل می کند و نه خدمتی به کسی محسوب می شود، به همین دلیل دوستانی که به جای انتقاد سازنده و صحیح سعی دارند حقایق را کتمان کنند و برای ارضای کاذب خاطر دوست عیوب او را بپوشانند و یا آن را حسن جلوه دهند نه تنها خدمتی در عالم دوستی و رفاقت نکرده اند، بلکه خیانتی بزرگ مرتکب شده اند؛ خیانتی که گاهی به قیمت حیثیت و آبرو و افتخار و سعادت دوست آنها تمام می شود.

تکمیل کارها

پیغمبر گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرماید:

إِسْتِمَامُ الْمَعْرُوفِ خَيْرٌ مِنْ إِبْتِدَائِهِ (۱)

ترجمه

تکمیل و ادامه کار نیک از آغاز کردن آن بهتر و مهم تر است

شرح کوتاه

در محیط زندگی اجتماعی غالباً به کارها و اقدامات مفیدی برخورد می کنیم که نیمه کاره مانده است؛ انجام دهندگان آنها تحت تأثیر یک محرک آنی به اصطلاح دامن همّت به کمر زده و مشغول کار شده اند، اما خیلی زود آتش عشق آنها سرد شده و آن را رها کرده پی کار خود رفته اند. اسلام افراد با ایمان و پشت کرداری را می پسندد که هر عمل مفیدی را شروع می کنند به آخر می رسانند.

درس بیست و دوم

برنامه‌های جاویدان

امام صادق علیه السلام فرمود:

إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ (۱)

ترجمه

خداوند به تمام پیامبران دستور داد که مردم جهان را به راستگویی و ادای امانت دعوت کنند.

شرح کوتاه

یک جامعه سالم متکی به سرمایه‌های مختلفی است که از همه مهم‌تر، سرمایه اطمینان و اعتماد عمومی است:

اعتماد بر گفتار، اعتماد بر عمل، و بزرگترین دشمن این سرمایه نفیس دروغ و خیانت است.

در جوامعی که دروغ و خیانت رواج می‌یابد همه از هم می‌ترسند، همه احساس تنهایی می‌کنند، همه باید تمام سنگینی بار زندگی را به تنهایی تحمل نمایند و این همان اجتماع تنهاییان است.

به همین دلیل دعوت به راستگویی و امانت جزء برنامه همه پیامبران الهی بوده است.

۱. نقل از کتاب سفینه البحار.

شدیدترین مجازات

پیامبر اسلام ﷺ می فرماید:

أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا فِي الْقِيَامَةِ عَالِمٌ لَمْ يَعْمَلْ بِعِلْمِهِ وَكَمْ يَنْتَفَعُهُ
عِلْمُهُ^(۱)

ترجمه

کسی که چیزی را می داند و به آن عمل نمی کند و از دانش خود بهره نمی گیرد، مجازاتش در قیامت از همه شدیدتر است.

شرح کوتاه

از نظر منطق اسلام، دانش همواره ابزاری است برای عمل، برای بهبودی زندگی فرد و اجتماع، و بدون آن ارزشی ندارد. آنها که ندانسته مرتکب خلافی می شوند مسئولیت سبکتری دارند، ولی مسئولیت شدید متوجه آنهاست که می دانند و مرتکب خلاف می شوند، آنها که در آگاه ساختن قشرهای وسیع اجتماع کوتاهی می کنند، و هرکس سهم کوچک یا بزرگی از علم داشته باشد به همان اندازه بار این مسئولیت بدوش می کشد.

بلائی قرض

پیغمبر گرامی اسلام ﷺ می فرماید:

إِيَّاكُمْ وَالَّذِينَ فَإِنَّهُمْ بِاللَّيْلِ، وَذُلُّ بِالنَّهَارِ! (۱)

ترجمه

تا می توانید از قرض گرفتن بپرهیزید که، در شب باعث
اندوه و در روز موجب ذلت است.

شرح کوتاه

زرق و برق‌های زندگی مادی و مسابقهٔ تجمل پرستی در عصر ما سبب
شده که افراد خود را زیر بار قرض‌های بی‌دلیل و بدهکاری‌های
طاقت‌فرسا قرار داده، و به زندگی پر رنج اقساطی تن در دهند.
از آن‌جا که آدم بدهکار انسان آزاده‌ای محسوب نمی‌شود، به ما دستور
داده شده تا ضرورت شدیدی ایجاب نکند زیر بار بدهکاری نرویم.
مسألهٔ بدهکاری اگر در سطح کشورها آشکار گردد به همان نسبت
خطرش بیشتر و آثار مرگبارتر خواهد بود و به آزادی و استقلال معنوی
ملت‌ها ضربه می‌زند.

زندگی اجتماعی سالم

امام صادق علیه السلام می فرماید:

لَوْ أَنَّ النَّاسَ أَدَّوْا حُقُوقَ أَمْوَالِهِمْ لَكَانُوا عَآئِشِينَ بِخَيْرٍ (۱)

ترجمه

اگر مردم حقوق یکدیگر را بپردازند و نیازمندی نیازمندان را برطرف سازند، زندگی خوب و رضایت بخشی خواهند داشت.

شرح کوتاه

حدیث بالا که مخصوصاً در مورد زکات مال و تأمین احتیاجات نیازمندان اجتماع وارد شده، به همه هشدار می دهد که ادای حقوق دیگران تنها یک مسأله اخلاقی و انسانی نیست؛ بلکه یک اصل مهم اجتماعی است که آرامش و سلامت اجتماع در گرو آن می باشد.

واکنش های خطرناکی که بر اثر بهره کشی های ظالمانه و استثمار طبقاتی، جوامع امروز را به نابودی تهدید می کند و آرامش را به شکل وحشتناکی بهم می زند، گواه زنده این دستور بزرگ اسلامی است؛ و تا مردم جهان «حق» را مساوی با «زور» می دانند و زورمندان از ادای حقوق واجبی که بر عهده دارند سرباز می زنند، هم خودشان در خطرند و هم جوامع انسانی را بخطر می کشانند.

کلید بدبختی‌ها

امام حسن عسکری علیه السلام فرمود:

إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ لِلشَّرِّ أَقْفَالاً وَجَعَلَ مَفَاتِيحَ تِلْكَ الْأَقْفَالِ الشَّرَابَ،
وَالْكَذِبُ شَرٌّ مِنَ الشَّرَابِ (۱)

ترجمه

خداوند برای شرور و بدی‌ها قفل‌هایی قرار داده که کلید
آنها شراب است و دروغ گفتن از شراب هم بدتر است!

شرح کوتاه

بزرگترین و مؤثرترین مانع بر سر راه زشتی‌ها و بدی‌ها عقل و خرد است و این قفل محکمی است که بر آنها زده شده، و به هنگامی که قفل «خرد» با کلید «شراب» گشوده می‌شود همه زشتی‌ها و بدی‌ها آزاد می‌گردند و انسان در حال مستی آلوده هرگونه جنایت و گناه و تبهکاری ممکن است بشود.

ولی اگر آدم «شرابخوار» از روی «جنون مستی» دست به گناه می‌آید «دروغگو» آگاهانه سازمان زندگی اجتماعی را بهم می‌ریزد و روح اعتماد را می‌کشد و سرچشمه انواع گناهان و مفسد می‌گردد.
پس دروغ از شراب هم خطرناک‌تر است.

نشانه‌های انسان‌های بهشتی

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

إِنَّ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ أَرْبَعَ عِلَامَاتٍ: وَجْهٌ مُنْبَسِطٌ وَلِسَانٌ فَصِيحٌ وَقَلْبٌ رَحِيمٌ وَيَدٌ مُعْطِيَةٌ (۱)

ترجمه

بهشتیان چهار نشانه دارند: روی گشاده، زبان گویا و صریح، قلب پر از محبت، و دست دهنده.

شرح کوتاه

اصیل‌ترین مکتب‌های انسانی آن است که فرد را در دل اجتماع ببیند و اجتماع را پرورش دهنده افراد ارزنده، زیرا که اجتماع سرچشمه همه برکات معنوی و مادی است.

حدیث بالا که نشانه‌های مردم سعادت‌مند و بهشتی را بازگو می‌کند چهار موضوع را یادآوری کرده که همگی مربوط به استحکام پیوندهای اجتماعی و پاشیدن بذر عواطف انسانی در سرزمین اجتماع است:

روهای گشاده و پر از مهر و صفا، زبان‌های نرم و محبت‌آمیز و در عین حال صریح و گویا، قلب‌هایی که برای انسان‌ها بتپد، دست‌هایی که از کمک باز نمی‌ایستند، آری اینهاست نشانه‌های انسان‌های بهشتی!

نشانه‌های منافق

امام صادق علیه السلام فرمود:

لقمان به فرزندش گفت:

لِلْمُنَافِقِ ثَلَاثُ عِلْمَاتٍ:

يُخَالِفُ لِسَانُهُ قَلْبَهُ وَ قَلْبُهُ فِعْلُهُ وَ عِلْمَاتُ سِرِّهِ تَهْ (۱)

ترجمه

افراد منافق سه نشانه دارند:

زبان آنها با قلبشان هماهنگ نیست، و قلب آنها با عملشان،
و ظاهر آنها با باطنشان.

شرح کوتاه

نفاق و دورویی درد بزرگی است که از کمبود شخصیت و ضعف اراده سرچشمه می‌گیرد، افرادی که سعی دارند خود را غیر از آن که هستند نشان دهند، و زبان و دل، ظاهر و باطن، و گفتار و کردارشان از هم جداست، مردم ناتوانی هستند که نه شجاعت اظهار شخصیت واقعی خود دارند و نه اراده و تصمیم کافی برای اصلاح خود، در چهره‌های مختلف ظاهر می‌شوند و عملاً با همه کس حتی خودشان خیانت می‌کنند. و از آنها خطرناکتر جوامعی هستند که ظاهری آراسته و درونی خراب دارند، زبان آنها که همان وسایل ارتباط جمعی‌شان باشد با آنچه در قلب این جوامع می‌گذرد مخالف است.

پند

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

إِتَّعَظُوا بِمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ قَبْلَ أَنْ يَتَّعِظَ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ (۱)

ترجمه

از پیشینیان خود پند و عبرت بگیرید قبل از آن که آیندگان
از زندگی و سرنوشت شما عبرت گیرند.

شرح کوتاه

پتاریخ پر است از درس‌های عبرت، پر است از پندها و موعظه‌ها، سرانجام مظالم، ستم‌ها، اختلافات و پراکندگی‌ها، رکودها و تحجّر‌ها، بی‌خبری‌ها از وضع محیط و زمان، همه در آیینه تاریخ منعکس است. اما علی علیه السلام آن ابرمرد تاریخ بشریت به ما هشدار می‌دهد که شما از وضع زندگی و سرنوشت گذشتگان پند و عبرت بگیرید و نگذارید سرنوشت زشت و شوم شما درس عبرتی برای آیندگان گردد، این دریای خروشان زمان همه را با خود می‌برد، خوشبخت جمعیتی که به گذشته آن می‌نگرند و سعادت و نیکبختی خویش را بر امواج آینده ترسیم می‌کنند.

سخن و سکوت

علی‌البتلا فرمودند:

لَا خَيْرَ فِي الصَّمْتِ عَنِ الْحُكْمِ كَمَا أَنَّهُ لَا خَيْرَ فِي الْقَوْلِ بِالْجَهْلِ (۱)

ترجمه

نه سکوت دانشمند سودی دارند و نه سخن گفتن جاهل.

شرح کوتاه

خداوند از آنها که می‌دانند و آگاهی دارند پیمان گرفته که در برابر انحراف‌ها، کجروی‌ها، ستم‌ها و حق‌کشی‌ها، و سمپاشی‌های دشمنان سکوت نکنند و با منطق و بیان گرم و مستدل خود نور هدایت و حق و عدالت در دل‌ها پیاشند (و هرکس نسبت به آنچه می‌داند هر قدر کم باشد دانشمند است و مسؤول) همان‌طور که افرادی که از مسائل آگاهی کافی ندارند نباید با دخالت ناروای خود مردم را به گمراهی بکشانند، آن «سکوت» و این «سخن» هر دو بدبختی زاست.

لذت بخشش

پیغمبر گرامی اسلام ﷺ فرمود:

إِذَا قَدَرْتَ عَلَىٰ عَدُوِّكَ فَاجْعَلِ الْعَفْوَ شُكْرًا لِلْقُدْرَةِ عَلَيْهِ (۱)

ترجمه

هنگامی که بر دشمنت پیروز شدی، عفو و بخشش را (زکات) این پیروزی قرار بده.

شرح کوتاه

از نظر اسلام هر نعمت و موهبتی - بدون استثنا - زکات دارد و زکات قدرت عفو است. پیروزی‌های ظاهری در صورتی ریشه‌دار خواهد شد که دل دشمن از کینه شستشو گردد، و ریشه اصلی مخالفت قطع شود، و این موضوع راهی بهتر از پرداختن زکات قدرت یعنی عفو ندارد، در این هنگام است که او از دل و جان منقلب می‌گردد، و دشمن دیروز دوست امروز می‌شود و پیروزی از نظر ظاهر و باطن تکمیل می‌گردد، اما به عکس کسانی که به هنگام قدرت دست به انتقامجویی می‌زنند نه تنها از یک فضیلت بزرگ انسانی محروم شده‌اند بلکه پیروزی خود را نیز به خطر می‌افکنند.

زهد به معنای واقعی

فرمودند:

علیؑ

الرَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَمْ يَغْلِبِ الْحَرَامُ صَبْرَهُ وَكَمْ يَشْغَلِ الْحَلَالُ
شُكْرَهُ (۱)

ترجمه

زاهد واقعی در جهان آن کس است که اموال حرام نیروی
مقاومت او را در هم نشکنند و حلال او را از یاد خدا و
وظیفه سیاسگزاری باز ندارد.

شرح کوتاه

بعضی از افراد بی خبر مفهوم زهد را تحریف کرده و یک شکل منفی به
آن داده‌اند زهد را به معنای فاصله گرفتن از مواهب الهی و پشت پا زدن به
امکانات اقتصادی و همچون فقیران زیستن تفسیر کرده‌اند، در حالی که
چنین نیست، زهد به معنای واقعی همان است که در عبارت بالا از علیؑ
نقل شده که خلاصه آن دو جمله است:

«مقاومت و چشم پوشی در برابر اموال حرام» و «فراموش نکردن
مسئولیت‌ها و وظایف در برابر اموال حلال».

اگر زهد را چنین تفسیر کنیم یک عامل سازنده و پیش برنده و تربیت
کننده در اجتماع خواهد بود نه یک عامل منفی و باز دارنده.

همردیف شهیدان

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

مَا الْمَجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَعْظَمِ أَجْرٍ مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ (۱)

ترجمه

آن کس که در راه خدا جهاد کند و شربت شهادت بنوشد
بلند مقام تر از آن کس نیست که توانایی بر گناه داشته باشد
و دامن خود را آلوده نکند.

شرح کوتاه

از نظر منطق اسلام بزرگ ترین جهاد، جهاد با هوس های سرکش مخصوصاً
در محیط های آلوده است، حتی جهاد با دشمن آن گاه نتیجه بخش خواهد
بود که با اخلاص و اتحاد و نیت پاک و دور از خود خواهی و اغراض
شخصی صورت گیرد و اینها جز با پرورش اخلاقی کافی و جهاد با نفس
ممکن نیست.

به همین دلیل علی علیه السلام می فرماید آنها که در میدان جهاد با هوا و هوس
پیروز می گردند و در محیط های آلوده دامن خود را پاک نگه می دارند کمتر
از مجاهدان شهید در راه خدا نیستند، حتی در دنبال این حدیث در
نهج البلاغه می خوانیم این گونه افراد در ردیف فرشتگان آسمانی هستند.

بهترین مردم

امیرمؤمنان علیه السلام فرمود:

خَيْرُ النَّاسِ قُضَاءُ الْحَقِّ^(۱)

ترجمه

بهترین مردم کسانی هستند که به حق داوری کنند.

شرح کوتاه

داوری عادلانه در مسائل حقوقی و اجتماعی و اخلاقی تنها از کسی میسر است که منافع خود و دیگران را با یک چشم ببیند و حب و بغض‌های شخصی مانع از عدالت و دادگری او نشود.

و این کار تنها از کسانی ساخته است که نور ایمان و فضائل انسانی و عواطف مردمی آنچنان وجود آنها را روشن ساخته باشد که امواج نیرومند خودخواهی و سودجویی و حبّ ذات نتواند عقربه فکر و وجدان آنان را منحرف سازد، و چنین کسانی شایسته عنوان «بهترین مردم» اند.

۱. از کتاب اسلام در قلب اجتماع.

عبادت آزادگان

امام صادق علیه السلام فرمود:

الْعِبَادُ ثَلَاثَةٌ:

قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ خَوْفًا فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ.
وَقَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ طَلَبَ الثَّوَابِ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَجْرَاءِ.
وَقَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ حُبًّا لَهُ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ (۱)

ترجمه

عبادت کنندگان سه دسته‌اند:

آنها که از ترس دوزخ خدا را می‌پرستند، این عبادت بردگان است.

و آنها که برای پاداش خدا را می‌پرستند، این عبادت مزد بگیران است.

و آنها که برای عشق و محبت او او را عبادت می‌کنند، این عبادت آزادگان است.

شرح کوتاه

گرچه وعده کیفر و پاداش الهی، همه حق است، پاداشش فوق‌العاده پر ارزش و کیفرش بسیار دردناک، اما آزادگان بلند همتی که جز خدا نمی‌بینند و جز خدا نمی‌جویند و پیمانۀ قلبشان از عشق و محبت او لبریز است، چشم‌به‌نقطه‌ای بالاتر از پاداش و کیفر دوخته، و انگیزه آنها در اطاعت فرمان خدا تنها عشقی است آمیخته با معرفت شناسایی او.

آنچه پشت را می‌شکند

امام باقر علیه السلام فرمود:

ثَلَاثُ قَاصِمَاتُ الظَّهْرِ: رَجُلٌ إِسْتَكْتَرَ عَمَلَهُ وَتَسِيَ ذُنُوبَهُ وَأَعْجَبَ بِرَأْيِهِ^(۱)

ترجمه

سه چیز پشت آدمی را می‌شکند: کسی که عمل نیک خود را بزرگ بشمرد و کسی که گناهان خویش را فراموش کند و آن کس که استبداد رأی داشته باشد.

شرح کوتاه

کسانی که اعمال خود را بزرگ می‌شمردند، مسلماً به همان قانع می‌شوند و همین طرز فکر سدی در برابر تکامل و پیشرفت آنها ایجاد می‌کند.

و آنها که گناه خویش را فراموش کنند، به جای جبران آنها هر روز آلوده گناه تازه‌ای می‌شوند و یکباره سقوط خواهند کرد.

و آنها که تنها به فکر خود تکیه می‌کنند، از پشتوانه افکار عمومی و عقول دانش‌های فراوان دیگران محروم می‌مانند، لغزش‌ها پشت سر هم دامن آنها را می‌گیرد و بالاخره پشت آنها در زیر بار انبوه مشکلات خواهد شکست.

پاکیزه باش

پیامبر اسلام ﷺ فرمود:

أَفْوَاهُكُمْ مِنْ طُرُقِ رَبِّكُمْ فَأَحْبَبُهَا إِلَى اللَّهِ أَطْيَبُهَا رِيحاً فَطَيِّبُوهَا بِمَا
قَدَرْتُمْ عَلَيْهِ (۱)

ترجمه

دهان شما یکی از راه‌های خداست، محبوب‌ترین دهان در
پیشگاه خدا آن است که از همه خوشبوتر باشد، پس تا
می‌توانید دهان خود را خوشبو نگاهدارید.

شرح کوتاه

این حدیث که در آداب مسواک کردن در کتاب وسایل الشیعه نقل شده
ظاهری دارد و باطنی: ظاهر آن این است که انسان با دهان خود ذکر خدا
می‌گوید، آیات خدا می‌خواند و نیایش به درگاه او می‌کند بنابراین باید آن
را پاک و خوشبو نگاهدارد.

و باطن آن این است که دهان یکی از راه‌های پیوند با طرق الهی و
بندگان اوست، هر قدر با گفتار خوب و پاکیزه و سخنان محبت‌آمیز خوشبو
گردد و از زشت‌گویی و دشنام و ناسزا و دروغ و خشونت بر کنار باشد در
پیشگاه خدا محبوب‌تر است.

سرانجام جهل

امام نهم، امام جواد علیه السلام می فرماید:

مَنْ عَمِلَ عَلَىٰ غَيْرِ عِلْمٍ أَفْسَدَ أَكْثَرَ مِمَّا يُصْلِحُ^(۱)

ترجمه

آن کس که بدون علم و آگاهی عمل کند، بیش از آنچه اصلاح می‌کند فساد خواهد کرد.

شرح کوتاه

زیان جهل و نادانی تنها به این قسمت محدود نمی‌شود که انسان به ارزش‌های واقعی زندگی و حیات نمی‌رسد، بلکه فساد و تبه‌کاری ناشی از ندانم کاری‌ها خطر بزرگتری است که در انتظار عاملان بدون علم است. در این موقع است که شخص نادان می‌خواهد به فرزند خود نیکی کند، او را به بدبختی می‌کشاند، می‌خواهد به اسلام خدمت کند آبروی دین و مذهب را می‌برد، می‌خواهد صلح و صفا در میان مردم ایجاد کند، دامن به آتش اختلاف و نفاق می‌زند، خلاصه خرابکاری و فساد او در هر زمینه بیش از اصلاح خواهد بود.

ارکان هدایت

امام جواد علیه السلام می فرماید:

الْمُؤْمِنُ يَحْتَاجُ إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ:

تَوْفِيقٌ مِنَ اللَّهِ

وَوَاعِظٌ مِنْ نَفْسِهِ

وَقَبُولٌ مِمَّنْ يَنْصَحُهُ ^(۱)

ترجمه

افراد با ایمان نیازمند به سه چیزند، توفیق پروردگار، و واعظی از درون جان و دل، و پذیرشی از اندرزدهندگان.

شرح کوتاه

در این راه پرفراز و نشیبی که انسان در زندگی در پیش دارد برای این که بتواند از خطرات بیشماری که سعادت او را تهدید می کند رهایی یابد و موجودی مفید و مؤثر در اجتماع گردد، در درجه اول نیاز به یک ارتباط معنوی و روحانی به پروردگار دارد که از ذات پاکش مدد گیرد، و سپس وجدانی بیدار و آگاه از درون او را موعظه کند و پس از آن گوش هایی شنوا که از افکار، راهنمایی ها، اندرزها و مشورت های دیگران استفاده کند.

نوحه‌گری جاهلیت

امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

یکی از سخنان کوتاه پیامبر صلی الله علیه و آله که هیچ‌کس پیش از او

نگفته، این بود:

التَّيَّاحَةُ مِنْ عَمَلِ الْجَاهِلِيَّةِ (۱)

ترجمه

نوحه‌گری از اعمال دوران جاهلیت است (در برابر مشکلات نباید ناله کرد بلکه باید برای حل آنها بپاخواست).

شرح کوتاه

این حدیث کوتاه و پرمعنا، ظاهری دارد و باطنی:

ظاهر آن اشاره به اعمال بی‌رویه‌ای است که در زمان جاهلیت مرسوم بود؛ هنگامی که کسی از دنیا می‌رفت زنان نوحه‌گر دعوت می‌کردند که با آهنگ‌های مخصوص خود و اشعار پر از دورغ و فریب بر مرگ او نوحه سرایی کنند و یک عزای ساختگی و قلبی برپا سازد. و اما معنای دیگری که شاید امام باقر علیه السلام نیز به آن اشاره می‌کند این است که در برابر حوادث سخت و پیچیده و مشکلات زندگی فردی و اجتماعی نوحه‌گری و ناله کردن بیهوده است و به هدر دادن نیروها و امکانات است؛ باید با سر پنجهٔ عقل و اندیشه و با همّت و استقامت مداوم آنها را گشود و چاره‌جویی کرد.

همه روز محاسبه کن

امام کاظم علیه السلام فرمود:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ كُلَّ يَوْمٍ (۱)

ترجمه

کسی که همه روز به حساب خویشتن نرسد از ما نیست!

شرح کوتاه

پیشگیری از زیان و کوشش برای سود بیشتر، در هیچ مؤسسه‌ای چه کوچک و چه بزرگ در این جهان، بدون رسیدگی مستمر و محاسبه و بیلان ممکن نیست. و راستی حیرت‌آور است که مردم در حساب سرمایه‌های مادی خود این قدر دقیقند، و یا نسبت به کم و زیاد شدن چند گرم وزن بدن خویش حساسیت دارند، اما گاهی در تمامی عمر حتی یک بار به حساب‌های انسانی و اخلاقی و معنوی خویش نمی‌رسند چه غفلت و حشتناکی!

ولی یک مسلمان مسئول و بیدار کسی است که به گفته امام کاظم علیه السلام در حدیث فوق، همه روز بدون استثنا به حساب خویشتن رسیدگی می‌کند. «ان عمل حسناً استزاد منه و ان عمل سیئاً استغفر الله منه؛ اگر کار نیکی کرده کوشش می‌کند بیشتر کند و اگر کار بدی انجام داده از آن توبه می‌نماید.»

آثار ایمان سخت‌تر از آهن

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ أَشَدُّ مِنْ زُبْرِ الْحَدِيدِ إِنَّ زُبْرَ الْحَدِيدِ إِذَا دُخِلَ النَّارَ
تَغَيَّرَ وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لَوْ قُتِلَ ثُمَّ نُشِرَتْ ثُمَّ قُتِلَ لَمْ يَتَغَيَّرْ قَلْبُهُ ^(۱)

ترجمه

افراد با ایمان از قطعات آهن محکم‌ترند چه این که:
آهن هنگامی که وارد آتش شود تغییر می‌کند؛ اما مؤمنان
اگر کشته شوند و سپس زنده شوند و باز کشته شوند،
تغییری در روحیه آنها پیدا نمی‌شود.

شرح کوتاه

زندگی مجموعه‌ای است از مشکلات و مسائل پیچیده، که افراد کم
استقامت بزودی در برابر آن زانو می‌زنند و از میدان فرار می‌کنند؛ اما آنها که
در پرتو ایمان، استقامت دارند به هیچ وجه در برابر انبوه مشکلات تسلیم
نمی‌گردند.

آنها می‌دانند در راه اطاعت فرمان پروردگار، در راه پرهیز و دوری از
گناه، و در راه سربلندی و عظمت، همیشه موانعی وجود دارد و رسیدن به
این افتخارات، نیازمند به خویشتن داری و فداکاری و ایستادگی در برابر
هوس‌های سرکش و در برابر مشکلات دیگر است، لذا در دین از تلاش و
کوشش نمی‌ایستند و از حوادث نمی‌هراسند.

حقیقت توحید و عدل الهی

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

التَّوْحِيدُ أَنْ لَا تَتَوَهَّمَهُ وَالْعَدْلُ أَنْ لَا تَتَّهَمَهُ ^(۱)

ترجمه

حقیقت توحید خداوند این است که ذات او را به وهم و تصور خود محدود نسازی و ایمان به عدالت او در این است که در هیچ کار او را متهم ننمایی.

شرح کوتاه

به همان اندازه که اصل وجود خداوند برای ما روشن و آشکار است و هر ذره‌ای از ذرات این جهان دلیل عظمت و قدرت و علم و توانایی اوست، به همان مقدار حقیقت ذات او بر ما پوشیده است زیرا او وجودی است نامحدود و چنان وجودی بالاتر از درک محدود ماست، بنابراین باید ذات او را از هر چیز تصور می‌کنیم بالاتر بدانیم و این است حقیقت توحید. از طرفی در این جهان حوادثی روی می‌دهد که گاهی اسرار آن بر ما پوشیده است، توجّه به عدالت خداوند به ما می‌گوید که این حوادث همه روی حساب و قانون است، هرگونه سوءظن در این قسمت با ایمان به عدالت و حکمت او سازگار نیست.

۱. از نهج البلاغه، کلمات قصار.

چند نشانه ایمان

امام صادق علیه السلام می فرماید:

الْمُؤْمِنُ حَسَنُ الْمَعُونَةِ خَفِيفُ الْمُؤْنَةِ جَيِّدُ التَّدْبِيرِ لِمَعِيشَتِهِ لَا يَلْسَعُ
مِنْ جُحْرِ مَرَّتَيْنِ (۱)

ترجمه

آدم با ایمان کمک او پر ارزش، هزینه او کم، در زندگی با تدبیر، و هرگز از یک سوراخ دوباره گزیده نمی شود (هیچگاه از یک ناحیه دوبار غافلگیر نخواهد شد).

شرح کوتاه

ایمان جلوه‌ها و نشانه‌های علمی و اخلاقی و اجتماعی دارد که بدون اسم بی‌مسماایی بیش نیست، در حدیث فوق به چهار نشانه آن اشاره شده است:

- ۱- افراد با ایمان کمک‌های ارزنده‌ای در اختیار برادران مسلمان خود می‌گذارند، چرا که کمک‌های آنها با دلسوزی و اخلاص و آگاهی همراه است.
- ۲- آنها زندگی پرخرج و تجملاتی که برای تهیه وسایل آن آلوده همه‌گونه خلافکاری شوند ندارند.
- ۳- آنها در امر زندگی و مخصوصاً امور اقتصادی با تدبیر و هوشیارند.
- ۴- آنها از هر حادثه‌ای فوراً درس عبرت می‌گیرند و به همین دلیل هرگز از یک ناحیه دو بار ضربت نمی‌خورند.

دنيا هدف نيست، وسيله است

امير مؤمنان علی عليه السلام می فرماید:

الدُّنْيَا خُلِقَتْ لِغَيْرِهَا وَلَمْ تُخْلَقْ لِنَفْسِهَا (۱)

ترجمه

دنيا برای هدف ديگر آفريده شده، نه برای خودش .

شرح کوتاه

غالباً تفسیر آیات و اخباری که از یک سو در مدح دنیا و وسایل مادی این جهان وارد شده و آن را تجارتخانه یا مزرعه اولیای خدا معرفی کرده، با آیات و اخباری که در ذم آن وارد شده و آن را خطرناک و فریبنده و سرمایه غرور شمرده، بر افرادی مشکل می شود.

ولی حدیث بالا آنها را به روشنی تفسیر می کند که اگر دنیا و وسایل مادی آنچنان که خدا قرار داده، وسیله برای رسیدن به تکامل انسانی و بسط عدالت و داد و سعادت همه جانبه انسانها باشد، ارزنده و دوست داشتنی است، اما اگر هدف نهایی و مطلوب با لذات باشد و مایه طغیان و غرور و سرکشی گردد، تنفرآمیز و خطرناک خواهد بود.

بهای انسان

امیر مؤمنان علی علیه السلام فرمود:

إِنَّهُ لَيْسَ لِأَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ فَلَا تَبِيعُوهَا إِلَّا بِهَا. (۱)

ترجمه

(آگاه باشید) برای وجود شما بها و قیمتی جز سعادت
جاویدان بهشت نیست و به غیر این بها آن را نفروشید.

شرح کوتاه

معمولاً اگر از کسی بپرسند سرمایه وجود و هستی خود را به چه مبلغ معامله می‌کنی؟ ارزش و بهایی برای آن نمی‌تواند قائل شود. در حالی که این سرمایه بزرگ را تدریجاً و روز به روز به بهای ناچیزی می‌فروشد، و گاه در پایان عمر می‌بیند این سرمایه عظیم را با یک خانه یا یک اتومبیل و یا ویلای بیلاقی معاوضه کرده است، و تازه از آن هم بزودی جدا خواهد شد.

علی علیه السلام می‌فرماید هیچ‌یک از سرمایه‌های مادی این جهان نمی‌تواند با سرمایه عمر شما برابری کند تنها متاعی که می‌تواند با آن برابری کند خشنودی خدا، و تکامل انسانی و معنوی و سعادت ابدی و جاویدان است که هر قدر در راه آن تلاش و کوشش و فداکاری کنید بجاست.

درس چهل و هفتم

حق و باطل

امیرمؤمنان علی علیه السلام فرمود:

إِنَّ الْحَقَّ ثَقِيلٌ مَرِيءٌ، وَإِنَّ الْبَاطِلَ خَفِيفٌ وَيَبِيءٌ (۱)

ترجمه

حق سنگین و مشکل اما گواراست، و باطل سبک و آسان و اما دردناک و خطرناک است.

شرح کوتاه

ترسیمی که امیرمؤمنان علی علیه السلام درباره حق و باطل در جمله کوتاه فوق می فرماید چقدر رسا و جالب است! معمولاً «حق» چهره‌ای خشن دارد و احیاناً باطعمی تلخ است ولی کاملاً گواراست و بزودی جذب پیکر اجتماع می شود و جامعه از آن توان و نیرو می گیرد.

اما باطل بسیار آسان و گاهی بسیار لذیذ و شیرین، ولی اثرش مرگبار است؛ همچون یک غذای لذیذ امام مسموم، هنوز از گلوی انسان فرو نرفته اثر ویرانگری آن در قلب و معده و روده‌ها آشکار می گردد؛ باطل نیز همانند این غذا، سازمان‌های مختلف اجتماع را ویران می سازد.

پد ارزش‌ترین میراث عرب

پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

أَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَتْهَا الْعَرَبُ كَلِمَةٌ لُبِيدٍ:

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ

وَكُلُّ نَعِيمٍ لَّا مَحَالَةَ زَائِلٌ^(۱)

ترجمه

صحیح‌ترین و رساترین جمله‌ای که عرب گفته است، گفتار
«لُبید» (شاعر معروف) است آن‌جا که می‌گوید: «آگاه باشید
هر چیزی جز خدا باطل است و هر نعمتی بالاخره از دست
خواهد رفت».

شرح کوتاه

توجه به فنای ثروت‌ها و مقام‌ها و زوال نعمت‌ها به انسان هشدار
می‌دهد که هم در به دست آوردن آنها رعایت حق و عدالت را کند و هم در
طرز مصرف آنها راه اعتدال پیش گیرد.
ابدیت و جاودانگی لباسی است که تنها به قامت کبریای او می‌زیبد و راه
نیافتن فنا و نیستی تنها مخصوص ذات پاک اوست.
در برابر هر صحنه‌ای از صحنه‌های زندگی مادی باید به این حقیقت
توجه داشت و مغرور نشد.

من از آنها بیزارم

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام می فرماید:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا أَوْ ضَرَّهُ أَوْ مَأْكْرَهُ^(۱)

ترجمه

آن کس که تقلّب کند یا به مسلمانی زیان رساند یا به او نیرنگ زند از ما نیست.

شرح کوتاه

آنها که خوشبختی خود را در بدبختی دیگران و سود خود را در زیان دیگران می بینند نه یک انسان واقعی محسوب می شوند و نه یک مسلمان حقیقی.

امتیاز انسان از سایر جانداران در شخصیت اجتماعی اوست، و آن کس که سود خود را در ضرر دیگران می بیند فاقد شخصیت اجتماعی است. زیان به افراد دیگر رسانیدن گاهی صریح و آشکار است و گاهی پنهانی از طریق تقلّب و یا خدعه و نیرنگ، به هر صورت باشد در اسلام ممنوع است، و امام علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمود: من از مرتکبین این اعمال بیگانه‌ام.

۱. سفینة البحار ماده غش..

تلاش عاجزان

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

الْغَيْبَةُ جُهْدُ الْعَاجِزِ (۱)

ترجمه

غیبت کردن آخرین تلاش افراد ناتوان است.

شرح کوتاه

در میان گناهان کبیره کمتر گناهی است که همانند غیبت نشانه پستی و ضعف و زبونی و ناجوانمردی باشد.

آنها که به مذمت و عیب جویی مردم در پشت سر می نشینند و آبروی و حیثیت افراد را با افشای عیوب پنهانی، که غالب مردم به یکی از این عیوب گرفتارند، می برند، و آتش حسد و کینه خود را با این وسیله فرو می نشانند، افرادی ناتوان و فاقد شخصیتند که حتی در مبارزه بی دلیل و ظالمانه خود شهامت ندارند و تمام قدرتشان این است که از پشت خنجر بزنند.

در حدیث آمده، آن کس که غیبت مردم کند اگر توبه نماید آخرین کسی است که وارد بهشت می شود و اگر نکند نخستین کسی است که وارد دوزخ می شود.

نشانه‌های ستمگر

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

لِلظَّالِمِ ثَلَاثُ عِلَامَاتٍ:

يُظْلِمُ مَنْ فَوْقَهُ بِالْمَعْصِيَةِ وَمَنْ دُونَهُ بِالْغَلْبَةِ

وَيُظَاهِرُ الْقَوْمَ الظَّالِمَةَ (۱)

ترجمه

ستمگر سه نشانه دارد: به آنها که بالاتر از او هستند با مخالفت و نافرمانی ستم می‌کند، و نسبت به آنها که زیر دست او قرار دارند از طریق قهر و غلبه ستم می‌نماید، و با ستمگران همکاری دارد.

شرح کوتاه

آن‌کس که روح ستمگری بر فکرش غلبه کند و تحت نفوذ این روحیه پلید قرار گیرد، در هر مورد به شکلی خودنمایی می‌نماید: از انجام وظایف خود در برابر آنها که پذیرش فرمان آنها لازم است سرپیچی می‌کند، و در برابر زیردستان به قهر و غلبه و زور و قلدری متوسل می‌شود، و دوستان و هم‌ردیفان و همکاران خود را از میان ستمگران انتخاب می‌نمایند، او در هر حال ستمگر است ولی در هر مورد به شکل مناسب آن مورد در می‌آید.

درد بی‌درمان وجود ندارد

پیغمبر گرامی اسلامی فرمود:

مَا أُنزِلَ اللَّهُ مِنْ دَاءٍ إِلَّا جَعَلَ لَهُ دَوَاءً (۱)

ترجمه

خداوند هیچ دردی نداد مگر این که دوايي بر آن آفرید.

شرح کوتاه

جهانی که در آن زندگی می‌کنیم مجموعه‌ای از عملها و عکس العمل‌هاست در کنار نیروی نفی‌کننده نیروی مثبت و سازنده‌ای وجود دارد که باید آن را پیدا کرد و از آن بهره گرفت، و ادامه حیات ما معلول همین تعادل نیروهاست، نه تنها هیچ بیماری جسمی بدون درمان وجود ندارد، هیچ مشکل اجتماعی هم موجود نیست که راه حلی برای آن نباشد، آنها که مشکلات را لاینحل می‌پندارند و به هر کار پیچیده برخورد می‌کنند آن را درد بی‌درمان معرفی می‌کنند از این حقیقت غافلند که اصولاً درد بی‌درمان وجود ندارد.

بنابراین باید با حوصله و پشتکار به میدان حوادث سخت زندگی رفت و راه حل آنها را پیدا کرد.

چرا نعمت‌ها از بین می‌روند؟

امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

إِنَّ اللَّهَ قَضَىٰ قَضَاءً حَتْمًا أَلَّا يُنْعَمَ عَلَى الْعَبْدِ بِنِعْمَةٍ فَيَسْلُبُهَا إِيَّاهُ حَتَّى يُحْدِثَ الْعَبْدُ ذَنْبًا يَسْتَحِقُّ بِذَلِكَ التَّقِيمَةَ (۱)

ترجمه

خداوند یک حکم قطعی کرده است که نعمت‌هایی را که به مردم داده از آنها نگیرد مگر این که گناهی مرتکب شوند که موجب سلب آن نعمت گردد.

شرح کوتاه

نعمت‌های خدا بی‌پایان است، اما بی‌حساب نیست، بدون حساب به کسی نمی‌دهد و بی‌حساب از کسی نمی‌گیرد، هنگامی که مردم جهان نعمت‌های او را وسیلهٔ غرور و فساد تبه‌کاری و ستم قرار دادند همان نعمت‌ها تبدیل به عوامل بدبختی آنها می‌گردد، نعمت آنها سلب، و بلا جای آن را می‌گیرد، صنایع و تکنولوژی آنها ویرانگر، و اجتماع آنها مایهٔ نفاق، و توسعهٔ زندگی آنها مایهٔ ناراحتی، و حتی وسیله‌های سرعت عامل عقب‌ماندگی آنها می‌گردد، چرا که از نعمت‌ها سوء استفاده کردند!

شهادت و پاکی

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

إِذَا مِتَّ عَلَى طَهَارَةٍ تَكُونُ شَهِيداً^(۱)

ترجمه

هنگامی که پاک از دنیا بروی در زمره شهیدان خواهی بود.

شرح کوتاه

حدیث فوق قسمتی از دستورهایی است که پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به یکی از یاران خود به نام «انس» می دهد و به او می فرماید:

«اگر می توانی شب و روز با وضو باشی این چنین کن، زیرا گر در این حال از دنیا بروی شهید خواهی بود.»، گرچه معنای نخستین حدیث، همان با وضو بودن است، اما حدیث در ضمن اشاره به حقیقت مهم تری دارد و آن پاک زیستن و پاک از جهان رفتن است، آنها که دامانشان پاک، دل هایشان پاک، و زندگی و فکری پاک دارند و این چنین از جهان رخت بر می بندند قطعاً در صف شهیدان خواهند بود که شهادت منحصر به کشته شدن در میدان جنگ نیست، احادیث دیگری که در منابع اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وارد شده نیز این حقیقت را تأکید می کند.

عاشقان جانباز

امام باقر علیه السلام می فرماید:

إِنَّ أَصْحَابَ جَدِّي الْحُسَيْنِ لَمْ يَجِدُوا أَلَمَ مَسِّ الْحَدِيدِ (۱)

ترجمه

یاران فداکار جدم امام حسین علیه السلام در زیر ضربات شمشیر و
نیزه دشمن احساس درد نمی کردند!

شرح کوتاه

هنگامی که علاقه انسان به یک هدف به مرحله عشق، آن هم عشقی سوزان، برسد تمام احساس او در همان نقطه متمرکز می شود، و به همین جهت هر ناراحتی برای او قابل تحمل است نه تنها قابل تحمل است بلکه احساس ناراحتی نمی کند، جایی که زنان مصر با دیدن روی یوسف، در مسیر یک عشق زود گذر مجازی، آنچنان از خود بی خبر شدند که به جای بریدن میوه، دست های خود را بریدند چه جای تعجب است که عاشقان بی قرار راه خدا، و جانبازان راه حق و فضیلت، درد و رنج ضربات سنگین دشمن را احساس نکنند، باید نخست عشق ورزید، فداکاری و تحمل نتیجه حتمی آن است.

خردمند و بی‌خرد

امیرمؤمنان علی علیه السلام می‌فرماید:

الْعَاقِلُ يَعْتَمِدُ عَلَى عَمَلِهِ وَالْجَاهِلُ يَعْتَمِدُ عَلَى أَمَلِهِ (۱)

ترجمه

خردمند بر سعی و عمل خویش تکیه می‌کند و بی‌خرد بر آرزوهای خویش.

شرح کوتاه

خردمندان افرادی مثبت و حقیقت‌جو هستند لذا همیشه هدف‌های بلند خویش را در وجود خارجی جستجو می‌کنند، و چون رسیدن به آنها بدون تلاش و سعی و کوشش ممکن نیست، همت خویش را روی عمل خویش متمرکز می‌سازند، در حالی که جاهلان بی‌خبر در دریایی از آرزوها و اوهام غوطه‌ورند و گمشده‌های خود را تنها در عالم خیال می‌جویند، و چون دست یافتن به تخیلات نیازی به کار و کوشش ندارد، گرایش‌های منفی در همه شئون زندگی آنها آشکار می‌گردد، همیشه به انتظار پیروزی‌های خیالی در فردایی که هنوز نیامده و شاید هیچ‌گاه نخواهد آمد دلخوشند، و بنابراین در زندگی تکیه‌گاهی جز آرزو ندارند.

دینداران واقعی کمند

امام حسین علیه السلام فرمود:

النَّاسُ عِبِيدُ الدُّنْيَا وَالدِّينُ لِعِقِّ عَلِيٍّ أَلْسِنَتِهِمْ يَحُطُّونَهُ مَا دَرَّتْ بِهِ
مَعَايِشُهُمْ فَإِذَا مُحْصُوا بِالْبَلَاءِ قَلَّ الدِّيَانُونَ! (۱)

ترجمه

بسیاری از مردم بنده دنیا هستند و دین تنها بر زبان آنهاست، مادامی که زندگی آنان در پرتو دین و روبراه است از آن حمایت می‌کنند؛ ولی آن روز که با حوادث سختی آزموده شوند، دینداران اندکند.

شرح کوتاه

دین و مذهب - آن هم مذهبی همچون اسلام - حافظ حقوق مردم جامعه و حامی منافع واقعی و عادلانه آنهاست، ولی گاهی دین مزاحم منافع شخصی و خصوصی افراد است؛ این جاست که «دینداران از مدعیان دین»، شناخته می‌شوند، بسیاری از مردم که به هر چیز از دریچه سود شخصی خود می‌نگرد تا آن جا با دین همراهند که حافظ حقوق شخصی آنها باشد، اما بر سر دو راهی‌ها که دین از منافع خصوصی آنها جدا می‌شود، بکلی آن را رها می‌کنند و مصداق «نؤمن ببعض و نکفر ببعض» می‌شوند؛ اما دینداران واقعی آنها هستند که در هر حال به آن وفا دارند و دین و ایمان خطوط اصلی زندگی آنها را ترسیم می‌کند نه منافع شخصی.

عدالت در میان فرزندان

پیغمبرگرامی اسلامی می فرماید:

إِعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ كَمَا تُحِبُّونَ أَنْ يَعْدِلُوا بَيْنَكُمْ^(۱)

ترجمه

در میان فرزندان خود عدالت کنید همان طور که دوست می دارید آنها در میان شما عدالت کنند.

شرح کوتاه

یکی از اشتباهات بزرگ تبعیض در میان فرزندان است، بعضی از مردم، برای فرزند بزرگ و به اصطلاح ارشد امتیاز قائل می شوند و بعضی برای کوچک ترین فرزند، و گاهی آنچنان در این راه، افراط می کنند که هر چه از محبت و مال و عواطف دارند در اختیار یکی از آنها قرار می دهند و دیگران را بکلی محروم می سازند، این موضوع آتش کینه و حسد را دل آنها بر می افروزد و در آینده نسبت به یکدیگر دشمن و نسبت به پدر و مادر کینه جو، و حتی نسبت به اجتماع هم در مقام انتقام جویی بر می آیند.

همواره تحت مراقبت هستی

امام محمد تقی (امام جواد) علیه السلام فرمود:

إِعْلَمَنَّكَ لَنْ تَخْلُوَ مِنْ عَيْنِ اللَّهِ فَإِنْظِرْ كَيْفَ تَكُونُ^(۱)

ترجمه

بدان که از دیدگاه پروردگار بیرون نخواهی رفت اکنون ببین
چگونه خواهی بود؟

شرح کوتاه

نخستین اثر ایمان به خداوند بزرگ، احساس یک مراقبت دائمی بر سر تا پا و درون و برون از ناحیه علم و آگاهی اوست، نه تنها هیچ نقطه‌ای از دیدگاه علم او بیرون نیست، بلکه مراقبین او از چهارسو، از همه جا، ما را احاطه کرده‌اند.

هر قدر پایه ایمان بالاتر برود احساس این مراقبت، بیشتر و عمیق‌تر می‌گردد، تا آن جا که انسان خود را به طور دائم در حضور او می‌بیند، این احساس بزرگترین وسیله اصلاح فرد و اجتماع، و زیباترین جلوه‌های ایمان است، که احیا کردن آن به مهم‌ترین نابسامانی‌های اجتماعی سامان می‌بخشد.

۱. از کتاب تحف العقول.

نه چاپلوسی نه حسد

امیرمؤمنان علی علیه السلام فرمود:

الثَّنَاءُ بِأَكْثَرٍ مِنَ الْإِسْتِحْقَاقِ مَلَقٌ وَالتَّقْصِيرُ مِنَ الْإِسْتِحْقَاقِ عِيٌّ أَوْ حَسَدٌ (۱)

ترجمه

مدح و تعریف بیش از استحقاق و شایستگی تملق است و کمتر از استحقاق یا ناتوانی در بیان است یا حسد.

شرح کوتاه

شک نیست که باید از افراد شایسته و صفات و اعمال نیکشان تقدیر و تمجید کرد و آنها را در راهی که در پیش گرفته‌اند تشویق و دلگرم نمود ولی باید این کار درست به اندازه استحقاق افراد باشد وگرنه نتیجه‌های منفی و زیانبخشی به وجود می‌آورد، اگر بیش از اندازه شایستگی باشد تملق و چاپلوسی است که هم شخصیت گوینده را در هم می‌شکند و هم طرف را گرفتار عجب و خودبینی می‌کند، و اگر کمتر از شایستگی باشد، هم نیکان را دلسرد می‌سازد و هم نشانه حسد یا عجز گوینده است.

در خدمت برادران باش

امام صادق علیه السلام فرمود:

مَنْ كَانَ فِي حَاجَةٍ أَخِيَةِ الْمُسْلِمِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ (۱)

ترجمه

کسی که در راه انجام حاجات و نیازمندی‌های برادران دینیش کوشش کند، خداوند در راه انجام حاجات او خواهد بود.

شرح کوتاه

مردم غالباً فکر می‌کنند که اگر به حلّ مشکلات دیگران پردازند از پیشرفت در زندگی می‌مانند، در حالی که منطق اسلام غیر از این است، پیغمبر صلی الله علیه و آله در حدیث بالا می‌فرماید، تو در راه حلّ مشکلات مردم، و رفع نیازمندی‌های آنها بکوش، خداوندی که قدرتش مافوق قدرت تو و همه قدرتهاست به تو کمک می‌کند و مشکلات تو را حل می‌نماید. این موضوع را با چشم خود دیده‌ایم که افرادی که به دیگران کمک می‌کنند مشکلاتشان به طور عجیبی حل می‌شود و این یک موهبت الهی است.

اشتباه در زندگی

علی علیه السلام می فرماید:

لَا تُشْغَلُ قَلْبُكَ اَلْهَمَّ عَلٰی مَا فَاتَ فَيُشْغَلُكَ عَنِ الْاِسْتِعْدَادِ بِمَا هُوَ
آتٍ (۱)

ترجمه

قلب خود را به اندوه برای گذشته مشغول نکن که از
آمادگی‌ها برای آینده درمانی.

شرح کوتاه

کمتر کسی پیدا می‌شود که اشتباهاتی در زندگی مرتکب نشود و فرصت‌هایی را از دست نداده باشد، در این جا مردم دو دسته می‌شوند؛ عده‌ای دائماً وقت خود را با افسوس خوردن به گذشته تلف می‌کنند و باقیمانده انرژی‌های خود را در این راه از دست می‌دهند؛ ولی عده دیگری گذشته را تمام شده تلقی کرده به دست فراموشی می‌سپارند و تنها از آن درس‌های عبرتی برای ساختن آینده می‌آموزند و تمام قدرت و نیروی خود را متوجه سازندگی امروز و فردا می‌کنند. مسلماً پیروزی از آن این دسته است همان طوری که امیرمؤمنان علی علیه السلام در حدیث بالا بیان فرموده است.

اسلام جهانگیر می‌شود

پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید:

لَا يَبْقَى عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ بَيْتٌ مَدْرٍ وَلَا وَبْرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللهُ كَلِمَةَ
الْإِسْلَامِ^(۱)

ترجمه

در روی زمین خانه‌ای نمی‌ماند، حتی خانه‌های گلین و
خیمه‌های پشیمان، مگر آن که خداوند آیین اسلام را در آن
وارد می‌کند.

شرح کوتاه

روز به روز این حقیقت آشکارتر می‌شود که جهان بر سر دو راهی
است، یا اسلام را می‌پذیرد و یا هیچ دینی را نمی‌خواهد نخواهد پذیرفت،
از آن جا که لادینی برخلاف سرشت آدمی است سرانجام به سوی اسلام
جلب می‌گردد؛ و هم اکنون موجی از توجه به اسلام نقاط مختلفی از جهان
را فرا گرفته است.

اما تکامل این موضوع به هنگام ظهور حضرت مهدی ارواحنا له الفداء
خواهد بود؛ در آن روز شرک و بت پرستی از دنیا برچیده می‌شود و
حکومت اسلام سراسر روی زمین را خواهد گرفت، آنچه که پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در
حدیث بالا بشارت داده است.

هیچ گناهی را کوچک نشمر!

امام حسن عسکری علیه السلام می فرماید:

مِنَ الذُّنُوبِ الَّتِي لَا يُعْفَرُ: لِيَتَنِي لَا أُؤَاخِذُ إِلَّا بِهَذَا! (۱)

ترجمه

از گناهانی که بخشوده نخواهد شد، آن است که انسان بگوید: «ای کاش گناه من همین باشد»

شرح کوتاه

گناهان کوچک بر اثر چند چیز گناه بزرگ می شوند، از جمله کوچک شمردن و بی اهمیّت دانستن آنهاست، که یکی از وساوس خطیناک شیطانی می باشد.

گناهانی که انسان از آنها وحشت دارد و آنها را بزرگ می شمرد آن قدر خطرناک نیستند زیرا همواره مراقب است که دامن او را نگیرند، اما به هنگامی که آن را کوچک شمرد و وحشت او زایل گشت به آسانی در مسیر آن قرار می گیرد، و چه بسا تکرار مکرر آن که خود یکی دیگر از عوامل تبدیل گناهان صغیره به کبیره است، برای همیشه او را از سعادت و خوشبختی دور می سازد، از این گذشته، گناه هرچه باشد. از یک نظر، بزرگ است زیرا شکستن حریم قانون خداوند بزرگ می باشد.

برتری دانش

امام موسی بن جعفر علیه السلام می فرماید:

فَضْلُ الْفَقِيهِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الشَّمْسِ عَلَى الْكَوَاكِبِ (۱)

ترجمه

برتری «عالم» از «عابد» همانند برتری خورشید است نسبت
به ستارگان.

شرح کوتاه

ستارگان آسمان تنها خود روشنند اما نمی‌تواند روشنی چندانی به ما
بدهند و راه را برای ما مشخص کنند، اما آفتاب و اشعه طلایی و
درخشانش، نه تنها حیات پرور و زندگی آفرین است؛ بلکه راه را از بیراهه
و شاهراه را از پرتگاه به همه ساکنان کرات منظومه شمسی نشان می‌دهد، و
چنین است فرق عالم و عابد، «این» فقط گلیم خود را از آب بیرون می‌کشد
و «آن» سعی می‌کند که غریق‌ها را نجات بخشد، و این را نیز می‌دانیم که
سیارگان منظومه شمسی از نور آفتاب بهره می‌گیرند، و اگر عالمی نبود
عابدی هم وجود نداشت.

حقوق متقابل

پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرماید:

يَلْزَمُ الْوَالِدَيْنِ مِنَ الْحُقُوقِ لِوَلَدِهِمَا مَا يَلْزَمُ الْوَالِدَ لَهُمَا مِنْ
حُقُوقِهِمَا (۱)

ترجمه

همان طوری که فرزندان بر اثر ترک حقوق پدر و مادر
مسئولند پدران و مادران نیز در برابر ترک حقوق فرزندان
مسئولیت دارند.

شرح کوتاه

در دنیا هیچ حقی بدون وظیفه نیست یعنی در کنار هر حقی وظیفه‌ای
وجود دارد و هر اندازه حق بزرگتر باشد وظیفه و مسئولیت نیز بزرگتر
است.

به همین دلیل پدران و مادران که حق بزرگی بر فرزندان خود دارند -
حقی که در قرآن مجید همدوش حق پروردگار ذکر شده - مسئولیت
سنگینی نیز در مقابل آنها دارند؛ آنها باید لحظه‌ای از تعلیم و تربیت فرزندان
غافل نشوند و تا آن جایی که امکان دارند در سازندگی روح و جسم آنها و
نگهداری آنان از آلودگی‌های فکری و اخلاقی بکوشند و غوغای زندگی
روزانه آنها را از این وظیفه بزرگ باز ندارد.

در راه اطاعت خرج کن تا خرج گناه نکنی!

امام کاظم علیه السلام فرمود:

إِيَّاكَ أَنْ تَمْنَعَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ فَتُنْفِقَ مِثْلِيهِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ. (۱)

ترجمه

از صرف مال در راه اطاعت پروردگار خودداری مکن که
ناچار می‌شوی دو برابر آن را در راه معصیت و گناه صرف
کنی!

شرح کوتاه

بسیارند کسانی که مثلاً برای هزینه بهداشت خویش سختگیرند و همان
سبب می‌شود که دو یا چند برابر آن را صرف درمان بیماری‌ها کنند!
این یک قانون عمومی است که اگر انسان در مصارف لازم، از خرج
کردن خودداری کند، برای جبران آن گرفتار هزینه‌های سنگین‌تری
می‌شود.

کسی که از صرف وقت یا پول برای تعلیم و تربیت فرزند خویش
مضایقه کند؛ باید هزینه‌های کمرشکن اعتیادها و جنایات و انحراف‌ها، و
ندانم‌کاری‌های او را تحمل کند، و کسانی که از صرف هزینه‌هایی که به رفع
نیازمندی محرومان اجتماع کمک می‌کند سرباز زنند باید هزینه‌هایی که
گاهی چندین برابر آن است برای جلوگیری از حوادث ناشی از آن مصرف
کنند و همچنین...

بزرگترین بازار تجارت

امام هادی علیه السلام می فرماید:

الدُّنْيَا سُوقٌ رِيحٌ فِيهَا قَوْمٌ وَخَسِرَ آخِرُونَ^(۱)

ترجمه

دنیا بازاری است که جمعی در آن سود می‌برند و جمعی زیان!

شرح کوتاه

این جهان نه وطن اصلی انسان است و نه محل سکونت دائم، بلکه تجارتخانه بزرگی است که انسان با سرمایه‌های عظیمی همچون ساعات عمر، نیروی انسانی، مواهب فکری و عقلی به آن فرستاده شده است تا از آن بهره‌ای ارزنده برای سعادت ابدی و زندگی جاویدانش بگیرد. آنها که فعال و سخت کوش و هوشیارند و پرتلاش و آگاه، از فنون این تجارت بزرگ با خبرند، لحظه‌ای آرام نیستند و دائماً در تکاپو تا با این سرمایه‌ها، کالایی ارزنده‌تر، متاعی جاویدان، سرنوشتی درخشان برای خود و جامعه خود انتخاب کنند، نه آن که در مسیر فساد و تبهکاری و بیهودگی همه را از دست بدهند، و با دستی تهی از آن بیرون روند.

درس شصت و نهم

بلند پایه‌ترین مردم

پیامبر اسلام ﷺ می‌فرماید:

إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ مَنْزِلَةً عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْشَاهُمْ فِي أَرْضِهِ
بِالنَّصِيحَةِ لِخَلْقِهِ^(۱)

ترجمه

بلند پایه‌ترین مردم در روز رستاخیز کسی است که از همه
بیشتر برای خیرخواهی خلق خدا گام برداشته است.

شرح کوتاه

خدمت به خلق در ردیف بزرگترین عبادات اسلامی است، و یکی از
طرق خدمت به خدا این است که انسان مصالح و منافع آنها را همانند
مصالح و منافع خودش ببیند، و همان‌طور که در مورد منافع خود با نهایت
دلسوزی رفتار می‌کند، درباره منافع و مصالح دیگران نیز کاملاً دلسوز
باشد، و در حضور و غیاب مردم از خیرخواهی فروگذار نکند.

۱. نقل از کتاب کافی، جلد ۲، صفحه ۱۶۶.

سه اصل مهم اجتماعی

امام صادق علیه السلام می فرماید:

النَّاسُ سَوَاءٌ كَأَشْنَانِ الْمِشْطِ

وَالْمَرْءُ كَثِيرٌ بِأَخِيهِ

وَلَا خَيْرَ فِي صُحْبَةِ مَنْ لَمْ يَرْكَ مِثْلَ الَّذِي يَرِنِي لِنَفْسِهِ ^(۱)

ترجمه

مردم (در حقوق اجتماعی) برابرند همانند دندانه‌های یک شانه! یک فرد با داشتن برادران (دینی) جمع کثیری می‌شود.

و همنشینی با آن کس که آنچه برای خود می‌خواهد برای تو نمی‌خواهد سزاوار نیست.

شرح کوتاه

سه اصل مهم زندگی اجتماعی در حدیث بالا آمده است:

نخست مساوات و برابری همه انسانها از هر نژاد و زبان و طبقه در تمام حقوق اجتماعی، دوّم پیوند فرد به اجتماع و اجتماع به فرد که از یک فرد به ضمیمه برادران، جامعه‌ای می‌سازد، سوّم لزوم احترام به منافع دیگران به اندازه منافع خویشان به عنوان شرط اساسی دوستی و رفاقت. و جامعه‌ای که این اصول سه‌گانه در آن حکومت نکند نه یک جامعه اسلامی است و نه انسانی.

تندخویی و شتابزدگی

امیرمؤمنان علی علیه السلام فرمودند:

الْحِدَّةُ نَوْعٌ مِنَ الْجُنُونِ لِأَنَّ صَاحِبَهَا يَنْدَمُ فَإِنْ لَمْ يَنْدَمْ فَجُنُونُهَا
مُسْتَحْكَمٌ (۱)

ترجمه

تندخویی و شتابزدگی یک نوع دیوانگی است، زیرا صاحب این صفت بزودی از کار خود پشیمان می‌شود، و اگر پشیمان نشد، دلیل آن است که جنون او ثابت و مستحکم است.

شرح کوتاه

عقل و درایت ایجاب می‌کند که انسان در عین استفاده از فرصت‌ها، از شتابزدگی و عجله بیجا بپرهیزد؛ زیرا با این حال انسان از بررسی جوانب کار و قضاوت صحیح غالباً محروم می‌ماند؛ و بزودی از نتایج تصمیم‌های خام و اعمال ناپخته خود پشیمان می‌گردد، و نیز با یک تندی در سخن‌گام می‌شود که انسان تمام سخنان خود را بر باد می‌دهد و از دوستان صمیمی قدیمی جدا می‌گردد و مهر پشیمانی بر قلب او زده می‌شود. اما اگر این‌گونه افراد حتی پس از مشاهده نتایج سوء کار خود پشیمان نشوند، اینها دیوانگان پا برجا و دائمی هستند.

زاهدان واقعی

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا قَصْرُ الْأَمَلِ وَشُكْرُ كُلِّ نِعْمَةٍ وَالْوَرَعُ عَنْ كُلِّ مَا حَرَّمَ اللَّهُ (۱)

ترجمه

زهد در این جهان به سه چیز است: کوتاهی آرزو، شکرگزاری نعمت‌ها و پرهیز از حرام.

شرح کوتاه

بسیاری از مردم در فهم مفهوم زهد اسلامی گرفتار اشتباهند و آن را با بیگانگی و جدایی از زندگی مادی و اجتماعی مرداف می‌شمرند و زاهدان واقعی را آنها می‌دانند که در انزوای اجتماعی فرو رفته و پشت پا به همه مظاهر زندگی مادی زده‌اند، و به همین دلیل آن را یک برنامه استعماری تلقی می‌کنند.

در حالی که زهد واقعی یک مفهوم سازنده اجتماعی دارد که در حدیث بالا به آن اشاره شده:

پرهیز از غصب حقوق دیگران و اموال نامشروع و حرام، و صرف امکانات مادی در مصارف منطقی و انسانی (که حقیقت معنای شکرگزاری است) و کوتاه ساختن آرزوهایی که غرق شدن در آن، انسان را از همه چیز - جز پول و مقام و شهوت - بیگانه می‌سازد.

آزمون شخصیت

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

ثَلَاثٌ يُمْتَحَنُ بِهَا عَقُولُ الرِّجَالِ هُنَّ الْمَالُ وَالْوَلَايَةُ وَالْمُصِيبَةُ^(۱)

ترجمه

سه چیز است که عقل افراد با شخصیت با آن امتحان می شود: ثروت، مقام، مصیبت.

شرح کوتاه

آزمون های خداوند، وسیله تکامل ها و پیشرفت هاست، و مواد خاصی ندارد، بلکه با هر وسیله ای ممکن است این آزمون صورت گیرد، ولی سه ماده از همه مهم تر است، به هنگامی که مال و ثروتی به دست انسان می آید آیا عقل خود را گم می کند و هوش از دست می دهد یا نه؟

و به هنگامی که مقامی به او سپرده می شود آیا ظرفیت او چنان است که همه چیز را فراموش می نماید یا نه؟

و نیز هنگامی که حادثه ناگواری برای او رخ می دهد، آیا در این موقع جزع و فزع آغاز می کند و خود را می بازد و زبان به ناشکری می گشاید یا نه؟

این مهم ترین چیزهایی است که انسان با آن آزمایش می شود.

برنامه صحیح برای دنیا و آخرت

امام علی ابن موسی الرضا علیه السلام می فرماید:

إِعْمَلْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا وَإِعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ
غَدًا^(۱)

ترجمه

برای دنیا آنچنان کار کن که گویا تا ابد زنده‌ای و برای
آخرت آنچنان کار کن که گویا فردا خواهی مرد!

شرح کوتاه

حدیث فوق چگونگی مواجهه اسلام را با مسائل مربوط به زندگی مادی و معنوی روشن می‌سازد. یک مسلمان مثبت و وظیفه شناس نسبت به مسائل زندگی مادی باید آنچنان محکم کاری و انضباط را رعایت کند که یا همیشه در این جهان می‌ماند، و به این ترتیب اهمال کاری‌های ریاکارانه مدعیان زهد را مردود شناخته است.

و نسبت به مسائل معنوی و آمادگی‌های لازم برای زندگی باید آنقدر حساس و روشن باشد که اگر فردا از این جهان چشم‌پوشد، کمبودی نداشته باشد، با آب توبه واقعی دامن خود را از گناه شسته و حقوق مردم را همگی ادا کرده و هیچ نقطه تاریکی در زندگی نداشته باشیم.

اثر گناه

امام صادق علیه السلام می فرماید:

مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ وَ مَنْ يَعِيشُ
بِالْإِحْسَانِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ (۱)

ترجمه

آنها که بر اثر گناه می میرند از آنها که با مرگ طبیعی از دنیا می روند بیشترند! و آنها که بر اثر نیکوکاری عمر می کنند از آنها که با عمر طبیعی زندگی می نمایند زیادترند!

شرح کوتاه

امروز ثابت شده است که سرچشمه قسمت قابل توجهی از بیماری های جسمی، عوامل روحی و معنوی است، و یکی از مهم ترین عوامل ناراحتی روانی فشارهای شدیدی است که از ناحیه وجدان به خاطر انجام گناه بر روح آدمی وارد می شود. انسان گناهکار در دادگاه وجدان محاکمه می شود و با مجازات های دردناک معنوی وجدان روبه رو می گردد و عکس العمل آن در جسم و جان و حتی در مرگ و میرها آشکار می گردد، بعکس، افراد نیکوکار از درون وجدان خود تشویق می شوند و همین تشویق معنوی نیرو و نشاط تازه ای به آنها می دهد و بر طول عمر آنها می افزاید نتیجه این که گناه عمر را کوتاه، و کار نیک عمر آدمی را طولانی می سازد.

شیعه واقعی

امام باقر علیه السلام به یکی از دوستان خود فرمود:

أَبْلَغُ شِيعَتِنَا أَنَّهُ لَا يُنَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِعَمَلٍ (۱)

ترجمه

به شیعیان ما بگو که هیچ‌کس به مواهب و رحمت‌های الهی نمی‌رسد مگر با عمل.

شرح کوتاه

این گفتار امام باقر علیه السلام پاسخی است به آنها که تصور می‌کنند تنها به عنوان قبول نام تشیع و ابراز عشق به خاندان پیغمبر صلی الله علیه و آله می‌توانند بزرگترین مقام را در پیشگاه خدا داشته باشند، در حالی که می‌دانیم اساس اسلام روی عمل گذشته شده و شیعیان واقعی آنها هستند که برنامه عملی آنان اقتباسی است از برنامه‌های عملی علی علیه السلام و یارانش و اصولاً تشیع از ماده مشایعت به معنای گام برداشت پشت سر کسی است؛ بنابراین آنها شیعه واقعی خاندان پیغمبرند که پشت سر آنها گام بر می‌دارند.

با چه کسی مشورت کنیم؟

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

لَا تُدْخِلَنَّ فِي مَشُورَتِكَ بَخِيلاً يَعْدِلُ بِكَ عَنِ الْفَضْلِ
وَيَعِدُّكَ الْفَقْرَ وَلَا جَبَاناً يُضْعِفُكَ عَنِ الْأُمُورِ
وَلَا حَرِيصاً يُزَيِّنُ لَكَ الشَّرَّهَ بِالْجَوْرِ (۱)

ترجمه

با افراد بخیل مشورت مکن که تو را از خدمت به خلق خدا باز می دارند، و از تهیدستی می ترسانند و با افراد ترسو مشورت مکن که اراده تو را برای انجام کارهای مهم تضعیف می کنند و نیز اشخاص حریص را مشاور خود قرار مده که ستمگری را برای تو زینت می دهند!

شرح کوتاه

مشورت از دستورات مهم اسلامی است، ولی به همان اندازه که مشورت با افراد ارزنده، به پیشرفت برنامه های صحیح کمک می کند، مشورت با افرادی که نقاط ضعف روشنی دارند، زیان بخش است؛ و نتیجه معکوس می بخشد - به همین دلیل امام علیه السلام مؤکداً توصیه می کند از انتخاب سه دسته به عنوان مشاور مخصوصاً در امور مهم اجتماعی خودداری شود: بخیلان، ترسوها، حریص ها، یکی دست انسان را می گیرد تا بذل و بخشش از مواهب خداداد نکند، و دیگری اراده او را سست می کند و سومی انسان را برای حرص و ولع بیشتر - تشویق به تجاوز به حقوق دیگران می نماید.

بالاترین نعمت‌ها

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

أَجَلُ النَّعْمِ الْعَافِيَةِ وَ خَيْرُ مَا دَامَ فِي الْقَلْبِ الْيَقِينُ^(۱)

ترجمه

بالاترین نعمت‌ها، تندرستی و سلامتی، و بهترین چیزی که می‌تواند قلب انسان را پر کند، ایمان به خداست.

شرح کوتاه

در حقیقت امیرمؤمنان علیه السلام انگشت روی بزرگترین نعمت مادی و معنوی گذارده است. سلامت تن نه تنها بزرگترین موهبت الهی است، بلکه سرچشمه همه فعالیت‌ها و تلاش‌ها و برکات است، و در میان مواهب معنوی چیزی برتر، و بالاتر از نور یقین و روشنائی ایمان نیست که پرفروغ‌ترین چراغ راه زندگی و مؤثرترین داروی درمان بیماری جهل و ذلت و حقارت و آلودگی است و آرام بخش قلب و جان!

امام غائب علیه السلام

قِيلَ لِلصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

كَيْفَ يَنْتَفِعُ النَّاسُ بِالْحُجَّةِ الْغَائِبِ الْمَسْتُورِ؟
قَالَ كَمَا يَنْتَفِعُونَ بِالشَّمْسِ إِذَا سَتَرَهَا السَّحَابُ^(۱)

ترجمه

از امام صادق علیه السلام پرسیدند:

چگونه مردم از وجود امام غائب و پنهان بهره می‌گیرند؟
امام فرمود: همان‌گونه که از آفتاب در پشت ابرها!

شرح کوتاه

نور آفتاب سرچشمه تمام جنبش‌های حیاتی در روی کره زمین است و هیچ موجود زنده‌ای بدون آن قادر به ادامه حیات نیست، و همین‌گونه است نور آفتاب وجود امام و رهبران آسمانی در زندگی معنوی و انسانی بشر. آفتاب در پشت ابر، درست مانند یک چراغ در پشت شیشه مات، قسمت قابل توجهی از نور خود را به بیرون می‌فرستد و ظلمت شب را از میان می‌برد و روی گیاهان و موجودات زنده اثر می‌گذارد، همین‌طور برکات روحانی و معنوی امام علیه السلام حتی از پشت پرده غیبت به جهان انسانیت می‌تابد؛ منتها همان‌طور که هر عمارتی به اندازه روزنه‌های خود از روشنایی آفتاب استفاده می‌کند، بهره مردم از نور آفتاب ولایت نیز متناسب با چگونگی و مقدار ارتباط و پیوند آنها با اوست.

پای هر سخن منشین!

امام جواد علیه السلام می فرماید:

مَنْ أَصَغَىٰ إِلَىٰ نَاطِقٍ فَقَدْ عَبَدَهُ فَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ عَنِ اللَّهِ فَقَدْ عَبَدَ اللَّهَ
وَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يَنْطِقُ عَنِ لِسَانِ إبْلِيسَ فَقَدْ عَبَدَ إبْلِيسَ ^(۱)

ترجمه

کسی که به سخنگویی گوش فرا دهد، او را پرستش کرده است. بنابراین اگر از خدا می گوید، خدا را پرستش کرده، و اگر از زبان ابلیس می گوید، ابلیس را پرستیده است!

شرح کوتاه

سخن هرچه باشد و از هرکس باشد اثر دارد؛ و گوش فرادادن به سخنان این و آن معمولاً با تأثیر آن در دل آدمی همراه است، و از آن جا که هدف سخنگویان مختلف است، جمعی سخنگوی حقند و جمع سخنگوی باطل، و خضوع در برابر هریک از این دو گروه یک نوع پرستش است، زیرا روح پرستش چیزی جز تسلیم نیست، بنابراین آنها که به سخنان حق گوش می دهند، پرستندگان حقند و آنها که سخنگویان باطل گوش فرا می دهند، پرستندگان باطلند، پس باید از رونق دادن به محفل سخنگویان باطل پرهیز کرد و اجازه نداد که سخنان تاریک آنان از مجرای گوش به اعماق جان برسد.

شیطان صفتان

پیامبر اسلام ﷺ فرمود:

إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ لَا يُبَالِي مَا قَالَ أَوْ مَا قِيلَ فِيهِ فَسَاءَتْ كَبَيْتُهُ أَوْ
شَيْطَانُهُ (۱)

ترجمه

هنگامی که ببینید کسی نسبت به آنچه می‌گوید یا درباره او گفته می‌شود اعتنایی ندارد، بدانید یا آلوده دامن است یا شیطان.

شرح کوتاه

فرو رفتن در انواع گناهان کار را به جایی می‌رساند که انسان در برابر انواع تهمت‌هایی تفاوت می‌شود، نه نسبت به آنچه درباره دیگران می‌گوید اعتنایی دارد، و نه نسبت به آنچه درباره او بگویند - به هرکس هر نسبتی می‌دهد و از هر نسبتی که به او بدهند ناراحت نمی‌شود - آنها افرادی بی‌شخصیت و بی‌ارزش و شیطان صفتند.

عید واتعی

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

إِنَّمَا هُوَ عِيدٌ لِمَنْ قَبِلَ اللَّهَ صِيَامَهُ وَشَكَرَ قِيَامَهُ وَكُلَّ يَوْمٍ لَا يُعْصِي اللَّهَ فِيهِ فَهُوَ عِيدٌ (۱)

ترجمه

این روز (روز عید فطر) عید کسانی است که روزه‌های آنها مقبول و عبادت آنها مورد قبول پروردگار واقع شده است؛ و هر روز که در آن گناه نکنی روز عید است.

شرح کوتاه

جشن و شادمانی به دنبال یک ماه روزه ماه مبارک رمضان، در حقیقت جشن پیروزی بر هوای نفس، و جشن اطاعت فرمان خداست. بنابراین چنین روزی تنها عید کسانی است که در انجام این فریضه بزرگ الهی و درک فلسفه نهایی آن پیروز شده‌اند، ولی برای روسیاهانی که پاس احترام این ماه با عظمت و برنامه تعلیم و تربیت آن را نگاه نداشتند چیزی جز روز عزا و شرمساری نیست.

سرمایه‌های ارزشمند

پیامبر گرامی اسلام ﷺ می‌فرماید:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَلَا إِلَى أَمْوَالِكُمْ وَإِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ
وَأَعْمَالِكُمْ^(۱)

ترجمه

خداوند به صورت‌ها و اموال نمی‌نگرد، بلکه به دلها و اعمال شما نگاه می‌کند.

شرح کوتاه

در حالی که مقیاس ارزشیابی شخصیت افراد در غالب اجتماعات، سرمایه‌های مادی و امتیازات جسمانی است، اسلام صریحاً می‌گوید: انتخاب این امور به عنوان مقیاس سنجش شخصیت، یک انتخاب نادرست است؛ بلکه آنچه خدا به آن می‌نگرد و در ترازوی حقیقت وزن دارد، فکر و عمل است، فکر پاک که سرچشمه اعمالی پاک شود؛ و در دادگاه پروردگار تنها صاحبان این دو سرمایه پیروزند.

دو چیز مایهٔ هلاکت مردم است

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرماید:

أَهْلَكَ النَّاسُ إِثْنَانِ خَوْفُ الْفَقْرِ وَطَلَبُ الْفَخْرِ (۱)

ترجمه

دو چیز مردم را به هلاکت افکنده است، وحشت و ترس از فقر و
تمنای افتخارات موهوم!

شرح کوتاه

اگر دربارهٔ علل افزایش تجاوزها، سرقت‌ها، رشوه خواری‌ها، دزدی‌ها، کم فروشی‌ها در اشکال مختلف، و همچنین تلاش‌های بی‌رویهٔ آزمندان و چپاولگرانهٔ جمع‌کثیری از مردم دقت کنیم، می‌بینیم که دو عامل فوق‌التر عمیقی در پیدایش این رویدادها دارد، عده‌ای با داشتن همه چیز، فقط به خاطر ترس از فقر و یا به قول خودشان برای تأمین آینده، دست به کار خلافی می‌زنند، و جمعی نیز آرامش زندگی و روح خود را فدای چشم‌هم‌چشمی‌ها و جلب افتخارات موهوم می‌کنند؛ در حالی که اگر این دو صفت زشت را رها کنند، به آسودگی زندگی خواهند نمود.

کار خوب کم نیست

امام سجاده علیه السلام فرمود:

لَا يَقِلُّ عَمَلٌ مَعَ تَقْوَى وَ كَيْفَ يَقِلُّ مَا يُتَقَبَّلُ^(۱)

ترجمه

کاری که با اخلاص و پرهیزگاری توأم باشد، هر قدر به ظاهر کم باشد، کم نیست، چگونه ممکن است عملی که مقبول درگاه خداست، کم باشد؟!

شرح کوتاه

قرآن مجید می‌گوید: «خداوند تنها اعمالی را می‌پذیرد که با تقوا و نیت پاک همراه باشد»، بنابراین باید بیش از هر چیز به پاکی نیت و اخلاص و تقوا توجه کرد نه به کمیت عمل؛ زیرا چنین عملی هر قدر هم کم باشد، پر ارزش است، چون مقبول درگاه خداست. آیا عملی که مقبول درگاه او باشد، کم محسوب می‌شود؟! کوتاه سخن این‌که، انبوه اعمال تو خالی و ناخالص و ریاکارانه، بی‌ارزش است و کم وزن، ذره‌ای عمل پاک و خالص و صادقانه، پر ارزش است و سنگین قدر!

خطا مکن و عذر میخواه

امام حسین علیه السلام فرمود:

إِيَّاكَ وَمَا تَعْتَدِرُ مِنْهُ فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُسِيئُ وَلَا يَعْتَدِرُ وَالْمُنَافِقُ كُلُّ
يَوْمٍ يُسِيئُ وَيَعْتَدِرُ (۱)

ترجمه

کار بدی مکن که ناگزیر از عذرخواهی باشد، زیرا انسان با ایمان، نه بدی می‌کند و نه عذر می‌خواهد؛ ولی منافق همه روز بد می‌کند و پوزش می‌طلبد.

شرح کوتاه

از هرکسی خطا ممکن است سرزند، ولی افراد با ایمان و منافق در این جا یک فرق دارند، افراد با ایمان می‌کوشند کمتر خلاف کنند تا نیازی به عذر خواستن نداشته باشند؛ زیرا می‌دانند عذرخواهی - بالاخره - رو را سفید نمی‌کند، ولی منافقان پروایی از بدی و تخلف ندارند و پی در پی پوزش می‌طلبد، و این خود یکی از نشانه‌های نفاق است که ظاهرش به حکم عذرخواهی دلیل ندامت است، و باطنش به حکم تکرار دلیل عدم پشیمانی.

بدترین ملرز زندگی

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمود:

أَسْوَأُ النَّاسِ مَعَاشاً مَنْ لَمْ يَعْشُ غَيْرَهُ فِي مَعَاشِهِ (۱)

ترجمه

بدترین مردم - از نظر زندگی اقتصادی - کسی است که به دیگران در معاش خود معاش ندهد و در زندگی او زندگی نکنند.

شرح کوتاه

یک اقتصاد سالم، اقتصادی است که پیوندهای اجتماعی را محکم کند و همه افراد جامعه را در بر گیرد، آنجا که رشته‌های مختلف اقتصادی در مسیر منافع افراد معینی قرار می‌گیرد، سرطان اقتصادی است، نه اقتصاد سالم؛ و همان‌طور که امام علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمود، این بدترین نوع معاش و زندگی اقتصادی است.

وعده‌های ما بدهی ماست

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمود:

إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ نَبِيِّ وَوَعْدْنَا عَلَيْنَا دَيْنًا كَمَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (۱)

ترجمه

ما خاندانی هستیم که وعده‌های خود را همانند دیون خود می‌دانیم، همان‌طور که پیامبر خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چنین بود.

شرح کوتاه

بدهی تنها آن نیست که انسان چیزی را از کسی بگیرد و مقابل آن را بدهکار شود، کسانی که به دیگران وعده می‌دهند، در حقیقت کاری به ذمه می‌گیرند و مسؤولیتی را می‌پذیرند و در حقیقت یک دین اخلاقی غیر قابل انکاری دارند.

وفای به عهد نشانه شخصیت و ایمان و بزرگی و صدق و راستی و موجب تحکیم مبانی اطمینان عمومی در جامعه، و زنده کننده روح همکاری‌های اجتماعی است؛ و به همین دلیل در اسلام، فوق‌العاده روی وفای به عهد تکیه شده است.

اموال حرام

حضرت امام باقر علیه السلام می فرماید:

إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا أَضَابَ مَالاً مِنْ حَرَامٍ لَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ حَجٌّ وَلَا عُمْرَةٌ وَلَا صَلَاةٌ رَحِمًا! (۱)

ترجمه

هرگاه انسان، مالی را از طریق نامشروع به دست آورد، نه حج و عمره با آن مال قبول است و نه صله رحم!

شرح کوتاه

مقدس بودن هدف - به تنهایی - در منطق اسلام کافی نیست؛ بلکه مقدس بودن و وسیله وصول به آن نیز لازم است، آنها که دلخوشند کارهای نیکی انجام می دهند، اما به وسیله ای که با آن، کار نیک را انجام می دهند نمی اندیشند، از این حقیقت غافلند که تا وسیله پاک و مقدس نباشد، هیچ یک از آنها مقبول درگاه خداوند نخواهد شد، زیرا خدا تنها از پرهیزکاران قبول می کند (انما يتقبل الله من المتقين).

تا می‌توانی از کسی چیزی نخواه!

حضرت امام سجاده علیه السلام فرمود:

طَلَبُ الْخَوَائِجِ إِلَى النَّاسِ مَذَلَّةٌ لِلْحَيَاةِ وَمَذْهَبَةٌ لِلْحَيَاءِ وَإِسْتِخْفَافٌ
بِالْوَقَارِ وَهُوَ الْفَقْرُ الْحَاضِرُ^(۱)

ترجمه

تقاضا نزد مردم بردن، خواری در زندگی است و نابود
کننده حیا و سبک کننده شخصیت انسان؛ و فقری است که
آدمی آن را برای خود فراهم می‌سازد.

شرح کوتاه

بعضی از مردم به گمان فرار از فقر، خود را به دست فقر می‌سپارند، و با
بردن تقاضاهای غیر ضروری به نزد این و آن، خود را وابسته و نیازمند
می‌سازند و شخصیت انسانی خویش را در هم می‌کوبند.
اسلام به پیروان خود دستور می‌دهد که تا آن‌جا که توانایی دارند، روی پای
خود بایستند و از «زندگی اتکالی» پرهیزند که، بی‌نیازی بوسیله دیگران،
عین نیازمندی است.

وای بر چنین کسی!

امام سجاد علیه السلام فرمود:

يَا سَوَاتَاهُ لِمَنْ غَلَبَتْ إِحْدَاثُهُ عَلَيَّ عَشْرَاتِهِ! ^(۱)

ترجمه

اسفا بر آن کسی که آحادش بر عشراتش پیشی گیرد!

شرح کوتاه

قرآن مجید می‌گوید: «من جاء بالحسنة فله عشر امثالها و من جاء بالسيئة فلا يجزي الامثله؛ آن کس که کار نیکی انجام دهد، ده برابر پاداش می‌گیرد؛ ولی کسی که گناهی مرتکب شود، فقط به همان مقدار کیفر می‌بیند.» ^(۲)

با توجه به این آیه، تفسیر حدیث فوق روشن می‌شود:

بیچاره کسی که، اطاعت فرمان خدا را با آن همه پاداش عظیم رها کند و تن به گناه در دهد.

۱. از کتاب تحف العقول، صفحه ۲۰۳.

۲. سوره انعام آیه ۱۶۱.

حل مشکل از گناه مخواه!

امام حسین علیه السلام فرمود:

مَنْ حَاوَلَ أَمْرًا بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ كَانَ أَفْوَتْ لِمَا يَرْجُوا وَ أَسْرَعَ لِمَا
يَحْذَرُ (۱)

ترجمه

آن کس که انجام کاری را از طریق عصیان پروردگار بطلبد، آنچه را که امید دارد، زودتر از دست می‌دهد؛ و از آنچه می‌ترسد زودتر در آن واقع می‌شود!

شرح کوتاه

بعضی چنین می‌پندارند که اگر از وسایل نامشروع برای رسیدن به اهدافشان بهره بگیرند، زودتر به مراد می‌رسند، در حالی که حدیث فوق می‌گوید، مراد خود را زودتر از دست می‌دهند و در چاله‌هایی که از آن وحشت دارند زودتر می‌افتند، فی‌المثل از تحصیل ثروت نامشروع آرامش می‌طلبند در حالی که قبل از هر چیز در شعاع آن - آرامش را از دست می‌دهد، و گرفتار پریشانی‌ها و اضطراب‌هایی که از آن وحشت داشت، می‌شود.

از خود راضی‌ها!

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

مَنْ رَضِيَ عَنْ نَفْسِهِ كَثُرَ السَّخِطُ عَلَيْهِ ^(۱)

ترجمه

کسی که از خودش راضی باشد، افراد ناراضی از او بسیار خواهند بود.

شرح کوتاه

حب ذات و علاقه به خویشتن، اگر چه در حدود متعادل برای ادامهٔ حیات لازم است، ولی اگر به حد افراط برسد سر از «خودخواهی» «خود رضایی» در می آورد.

افرادی که از خود راضی هستند هرگز عیوب خود را نمی بینند، خود را وظیفه شناس، پاک، بدون عیب، جدی و فعال و دوست داشتنی و گل سر سبد اجتماع می بینند، و به همین دلیل توقع فراوان بی دلیلی از مردم دارند، و همین موضوع سرچشمهٔ سرازیر شدن سیل خشم مردم به سوی آنان می گردد.

خویشاوندان دور و نزدیک

امام مجتبیٰ علیه السلام می فرماید:

الْقَرِيبُ مَنْ قَرَّبَتْهُ الْمَوَدَّةُ وَإِنْ بَعُدَ نَسَبُهُ وَالْبَعِيدُ مَنْ بَاعَدَتْهُ الْمَوَدَّةُ
وَإِنْ قَرَّبَ نَسَبُهُ ^(۱)

ترجمه

خویشاوندان نزدیک آنها هستند که محبت بیشتری دارند،
اگر چه نسب آنها دورتر باشد، و خویشاوندان دور آنها
هستند که محبت کمتری دارند، اگر چه نسبشان نزدیکتر
باشد.

شرح کوتاه

رابطه خویشاوندی در اسلام از مهم‌ترین روابط اجتماعی؛ و در واقع
در دل جامعه بزرگ انسانی، گروه‌های فشرده‌تری به وجود می‌آورد که
همکاری نزدیکتری با هم خواهند داشت، و در حل مشکلات حیاتی با
یکدیگر تعاون و همکاری خواهند نمود.

ولی مقیاس خویشاوندی در اسلام (طبق روایت بالا) به محبت و
مودت است، نه تنها به نزدیکی رابطه نسبی!

ترک عادت

امام حسن عسکری علیه السلام می فرماید:

رَدُّ الْمُعْتَادِ عَنْ عَادَتِهِ كَالْمُعْجِزِ^(۱)

ترجمه

ترک دادن اعتیادهای غلط افراد، همانند معجزه است!

شرح کوتاه

عادت یکی از مواهب بزرگ الهی است، زیرا کارهای مشکل را برای انسان آسان می کند و بسیاری از کارهای پیچیده و ضروری زندگی (مانند سخن گفتن، راه رفتن و امثال آنها) را به طور خود کار در می آورد. ولی همین عادت، اگر در کارهای غلط مورد سوء استفاده واقع شود، شکل اعتیاد خطرناکی را به خود می گیرد که ترک آن غالباً مشکل است؛ تا آن جا که حضرت امام عسکری علیه السلام آن را در سر حد یک معجزه قرار داده است. بنابراین، باید کوشید، پیش از آن که اعمال زشت به صورت عادت در آید، آن را ترک گفت.

حماسه کربلا

امام حسین علیه السلام می فرماید:

لَا وَاللَّهِ لَا أُعْطِيهِمْ بِيَدِي إِعْطَاءَ الدَّلِيلِ وَلَا أَفِرُّ فِرَارَ الْعَبِيدِ... إِنِّي لَا أَرَى الْمَوْتَ إِلَّا سَعَادَةً وَالْحَيَاةَ مَعَ الظَّالِمِينَ إِلَّا بَرَمًا^(۱)

ترجمه

بخدا سوگند هرگز - همانند افراد ذلیل - دست در دست آنها نمی‌گذارم و همانند بردگان فرار نمی‌کنم ... من مرگ را جز سعادت، و زندگی و ستمگران با جز مایه ملالت و بدبختی نمی‌بینم!

شرح کوتاه

کربلا حماسه بزرگ و جاویدان تاریخ بشر است. کربلا مرکز بزرگترین دانشگاه انسان سازی است. عاشورا یک روز فراموش نشدنی در تاریخ اقوام و ملت‌هایی است که می‌خواهند سربلند بمانند، سربلند زندگی کنند و سربلند بمیرند و دو جمله بالا که از دو گفتار امام حسین علیه السلام گرفته شده دو نشانه روشن از این حقیقت است.

عاقل کیست؟

از حضرت امیر مؤمنان علی علیه السلام تقاضا کردند: عاقل را برای ما توصیف کن، فرمود:

الْعَاقِلُ هُوَ الَّذِي يَضَعُ الشَّيْءَ مَوَاضِعَهُ^(۱)

ترجمه

عاقل کسی است که هر چیز را به جای خود می‌نهد.

شرح کوتاه

در میان مفهوم و معنای عقل، سخن بسیار گفته‌اند؛ اما جمله کوتاه فوق بهترین تعبیری است که در این زمینه وارد شده است. عقل چیزی جز این نیست که هر چیز را به جای خود نهند، هر شخصی را در محل شایسته و مناسب خود در اجتماع قرار دهند، غم و شادی، دوستی و دشمنی، نرمش و خشونت، محبت و شدت عمل، عبادت، کسب و کار و تفریح سالم و هر کار دیگر را در جای خود و به وقت خود انجام دهند.

علت دشمنی

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

النَّاسُ أَعْدَاءُ جَهْلُوا (۱)

ترجمه

مردم دشمن چیزهایی هستند که نمی دانند.

شرح کوتاه

بعضی از مردم را می بینیم که بسیاری از حقایق را انکار می کنند و بر ضد آن بپا می خیزند و دلیلی برای آن جز نادانی و بی خبری نمی یابیم. این گفتار حکیمانه مخصوصاً درباره مسائل دینی کاملاً صدق می کند؛ در حقیقت اگر بعضی از مردم، حتی بعضی از کسانی که در علوم دیگر استادند، آنها را انکار می کنند و به دشمنی با آن بر می خیزند، هنگامی که دقت می کنیم می بینیم به عمق و فلسفه مذهب و مسائل مذهبی نرسیده اند و گرنه هرگز راه انکار را نمی پویدند و این واقعیت کراراً آزمایش شده است.

غیرتمندان

پیغمبر اکرم ﷺ می فرماید:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ مِنْ عِبَادِهِ الْغَيْرَ (۱)

ترجمه

خداوند متعال بندگان غیرتمند خود را دوست دارد.

شرح کوتاه

غیرت در حقیقت به معنای وفاداری نسبت به حفظ دین یا ناموس یا آب و خاک کشور اسلام و یا سایر مواهب الهی است. شخص غیور کسی است که خود را متعهد و مسئول در برابر حفظ این امور می داند و از دستبرد و تجاوز بیگانه به آنها فوق العاده ناراحت می شود. غیرت یکی از صفات برجسته پیغمبران و مردان خداست؛ درباره ابراهیم عَلَيْهِ السَّلَام قهرمان بت شکن می خوانیم: «ان ابراهیم کان غیورا» خلاصه غیرت سدّ نیرومندی در برابر هجوم بیگانگان است.

یک موجود پر برکت

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِ مَثَلُ النَّخْلَةِ مَا أَخَذَتْ مِنْهَا مِنْ شَيْءٍ نَفَعَكَ (۱)

ترجمه

انسان با ایمان همانند درخت نخل است؛ هر چیزی از آن
برگیری مفید و سودمند است.

شرح کوتاه

درخت نخل راستی از درختان بسیار پر برکت است، میوه آن را می‌خورند و از بهترین غذاهاست، هسته آن را گاهی می‌سوزانند، از برگ آن حصیر و کلاه و سفره و مانند آن می‌بافند، چوب آن را در ساختمان عمارت‌های ساده به کار می‌برند و حتی گاهی از آنها بعنوان پیل برای گذشتن از نهرها استفاده می‌کنند، از طلع (شکوفه) آن یک نوع اسانس معطر و مفید می‌گیرند، خلاصه هیچ جزئی از آن بی فایده و دور ریختنی نیست! افراد با ایمان نیز در سطح خودشان چنینند، فکرشان مفید، گفتارشان سودمند، جلساتشان آموزنده، مکتبشان سازنده، در دوستی با وفا، در تصمیمات محکم، و خلاصه همه چیز آنها ارزنده‌اند.

بهترین دست‌ها

پیامبر ﷺ فرمود:

الْأَيْدِي ثَلَاثَةٌ: سَائِلَةٌ وَمُمْسِكَةٌ وَمُنْفِقَةٌ وَخَيْرُ الْأَيْدِي مُنْفِقَةٌ! (۱)

ترجمه

دستها سه گونه‌اند: دست گیرنده، و دست نگهدارنده، و دست دهنده، و بهترین دست‌ها دست دهنده است!

شرح کوتاه

اسلام سعی دارد پیروان خود را با هم‌تیمی بلند و کوششی و تلاشی وسیع و عاطفه‌ای پرمایه پرورش دهد، و به همین دلیل به همه پیروان خود توصیه می‌کند تا می‌توانند از کسی چیزی نخواهند و دست تمنی پیش کسی دراز نکنند، نه فقط از کسی چیزی نخواهند، آنچه را دارند نیز در انحصار خود قرار ندهند، بلکه تا می‌توانند از آن در اختیار دیگران بگذارند و روی همین جهت در حدیث فوق می‌خوانیم بهترین دست‌ها دست دهنده است.

بدتر از مرگ

امام حسن عسکری علیه السلام می فرماید:

خَيْرٌ مِنَ الْحَيَاتِ مَا إِذَا فَقَدْتَهُ أَبْعَضْتَ الْحَيَاتِ! وَ شَرُّ مِنَ الْمَوْتِ مَا إِذَا نَزَلَ بِكَ أَحْبَبْتَ الْمَوْتِ! (۱)

ترجمه

از زندگی بهتر، چیزی است که اگر آن را از دست دهی از زندگی بیزار می شوی! و بدتر از مرگ چیزی است که هرگاه بر تو نازل گردد از مرگ استقبال می کنی!

شرح کوتاه

بعضی تصور می کنند بالاترین ارزش ها ارزش این زندگی مادی است در حالی که از آن ارزشمندتر فراوان است، در زندگی لحظاتی پیش می آید که انسان آرزوی مرگ می کند و حقایقی وجود دارد که با رضایت کامل جان شیرین خود را فدای آن می سازد.

شهادای راه خدا، راه فضیلت و حق پرستی، آنها بودند که حقیقت این گفته پر معنای امام عسکری علیه السلام را دریافته بودند و آن جا که زندگی را ناگوار و مرگ را دریچه ای به جهانی وسیع تر، به خشنودی و رضای پروردگار می دیدند با آن وداع، و از این استقبال می کردند.

فرق میان مؤمن و منافق

پیامبر اسلام ﷺ می فرماید:

إِذَا رَأَيْتُمُ الْمُؤْمِنَ صَمُوتًا فَادْنُوا مِنْهُ فَإِنَّهُ يُلْقَى الْحِكْمَةَ وَالْمُؤْمِنُ قَلِيلُ الْكَلَامِ كَثِيرُ الْعَمَلِ وَالْمُنَافِقُ كَثِيرُ الْكَلَامِ قَلِيلُ الْعَمَلِ^(۱)

ترجمه

هنگامی که شخص با ایمان را خاموش یافتید به او نزدیک شوید که سخنان حکمت آمیز از او خواهید شنید - افراد با ایمان کم حرف و پرکارند ولی منافقان پر سخن و کم عملند!

شرح کوتاه

نیروی انسانی نامحدود و پایان نیافتنی نیست، به همین دلیل هنگامی که انرژی‌های انسان در یک مسیر زیاد به کار افتند در جای دیگر گرفتار کمبود می‌گردد، بنابراین جای تعجب نیست که افراد پرگو و پر حرف افرادی کم عمل و کم کار هستند.

پیامبر اسلام ﷺ که در هر جا و در همه چیز طرفدار اثر مثبت است نشانه افراد با ایمان را تلاش در راه عمل، به جای سخن، می‌داند، در حالی که برای افراد منافق صفتی عکس آن قائل است.

بهترین میراث

امیرمؤمنان علی عَلَيْهِ السَّلَام می فرماید:

خَيْرُ مَا وَرَثَ الْآبَاءُ لِلْأَبْنَاءِ الْأَدَبُ (۱)

ترجمه

بهترین میراثی که پدران برای فرزندان می گذارند ادب است.

شرح کوتاه

ادب همان برخوردی شایسته و ارتباط‌های آمیخته با احترام و بزرگواری است، ادب گاهی در برابر خلق خدا، و گاهی در برابر خداست، و در هر صورت یکی از بزرگترین سرمایه‌های انسانی است که رمز موفقیت در همه زمینه‌ها می باشد.

و به همین دلیل امیرمؤمنان علی عَلَيْهِ السَّلَام بالاترین میراثی را که پدر برای فرزندش باقی می گذارد ادب شمرده است، ادب سرچشمه محبت و صفا و دوستی و اتحاد، و عامل مهمی برای تأثیر سخن و پیشرفت برنامه‌های اجتماعی است.

احترام به آزادی فکر

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

بُئْسَ الْقَوْمُ قَوْمٌ يَمْشِي الْمُؤْمِنُ فِيهِمْ بِالتَّقِيَّةِ وَالْكَتْمَانِ (۱)

ترجمه

آنها که فرد مؤمن ناچار است در میان آنان با تقیه و کتمان
زندگی کند بد مردمی هستند!

شرح کوتاه

تقیه و کتمان معمولاً از این جا ناشی می شود که یک اکثریت خود خواه
اجتماع مانع از آن می شود که اقلیت صالح افکار خود را ابراز کند و عقاید
خود را بازگو نماید، مسلماً چنین جامعه ای جامعه سعادت‌مندی نخواهد
بود، در یک جامعه اسلامی و انسانی باید افراد صالح این حق را داشته
باشند که عقاید خود را بدون تقیه و کتمان در معرض افکار عمومی
بگذارند و عوام مردم نه تنها نباید سد راه چنان افرادی شوند، بلکه علاوه بر
احترام به آزادی فکر در مسیرهای سازنده، امکانات پرورش و به ثمر
رساندن بن افکار را فراهم سازند.

این شش صفت در مؤمنان نیست

حضرت امام صادق علیه السلام فرمود:

سِتَّةٌ لَا تَكُونُ فِي مُؤْمِنٍ: الْعُسْرُ وَالتَّكْدُّ وَالْحَسَدُ وَاللَّجَاجَةُ
وَالكِذْبُ وَالبَغْيُ (۱)

ترجمه

شش چیز است که در افراد با ایمان وجود ندارد:
سختگیری، کج خلقی حسد، لجاجت، دروغ و ظلم و ستم!

شرح کوتاه

آنها که از ایمان تنها به نام قناعت کرده‌اند، مؤمنان خیالی هستند نه واقعی، حدّ اقل در یک فرد با ایمان باید صفات زشت ششگانه بالا نباشد، جالب این که صفات بالا همه بازگشت به روابط و پیوند انسانها به یکدیگر و مسائل اجتماعی می‌کند، مؤمنان راستین آنها هستند که آسان گیر خوش خلق، خیرخواه، تسلیم در برابر حق، راستگو و عادل و دادگرند، و انتخاب این نام مقدّس و بزرگ بدون داشتن این صفات زشت است و نادرست!
اکنون بیازماییم مؤمن هستیم یا نه!

همه پیوندها را قلمع مکن

امام صادق علیه السلام فرمود:

إِنَّ اللَّهَ بَعْضَ التُّغَىٰ وَإِنَّ قَلَّ وَدَعَّ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ سِتْرًا وَإِنَّ رَقًّا! (۱)

ترجمه

از خدا ملاحظه کن و بپرهیز هر چند کم باشد و میان خود و او پرده‌ای نگاهدار هر چند نازک باشد.

شرح کوتاه

کسانی هستند که وقتی در مسیر گناه و خطا گام نهادند آنچنان پیش می‌تازند که تمام پیوندها را در میان خود و خدا قطع می‌کنند، همه پل‌ها را پشت سر خود ویران ساخته و تمام درهای بازگشت را به روی خود می‌بندند و به اصطلاح به سیم آخر می‌زنند.

امام صادق علیه السلام در گفتار حکمت‌آمیز فوق می‌گوید لا اقل راه بازگشت را به روی خود میند و تمام پرده را پاره مکن، بگذار آن روز که پشیمان می‌شوی راه برگشت داشته باشی.

عبادت واقعی

امیرمؤمنان علی علیه السلام به کمیل فرمود:

يَا كَمِيلُ! لَيْسَ الشَّأْنُ أَنْ تُصَلِّيَ وَتَصُومَ وَتَتَصَدَّقَ، الشَّأْنُ أَنْ
تَكُونَ الصَّلَاةُ بِقَلْبٍ نَقِيٍّ وَعَمَلٌ عِنْدَ اللَّهِ مَرْضِيٌّ وَخُشُوعٌ سَوِيٌّ^(۱)

ترجمه

ای کمیل! مهم این نیست که نماز بخوانی و روزه بگیری و در راه خدا انفاق کنی، مهم این است که نماز (و سایر اعمال تو) با قلبی پاک و به طرزی شایسته در پیشگاه خدا و آمیخته با خشوع بوده باشد.

شرح کوتاه

جنبه‌های واقعی اعمال و چگونگی و کیفیت عمل است که ارزش واقعی آن را تعیین می‌کند نه ظاهر و مقدار آن، همان‌طور که علی علیه السلام به کمیل تأکید می‌کند که به جای پرداختن به ظاهر و اهمیت دادن به زیادی مقدار، به روح علم پردازد، زیرا هدف نهایی از این اعمال خیر تربیت و پرورش و تکامل انسان است و آن در گرو پاکی عمل است نه زیادی عمل.

عیب خود را فراموش نکن

امام صادق علیه السلام فرمود:

إِذَا رَأَيْتُمُ الْعَبْدَ يَتَّقِدُ الذُّنُوبَ مِنَ النَّاسِ نَاسِيًا لِدُنْبِهِ فَاعْلَمُوا أَنَّهُ قَدْ
مُكْرِبُهُ (۱)

ترجمه

هنگامی که ببیند کسی در جستجوی گناه مردم و خرده گیری
بر آنهاست اما گناهان خود را فراموش کرده بدانید که به
مجازات الهی گرفتار شده است.

شرح کوتاه

بسیارند آنهایی که در انتقاد از دیگران بسیار جسور و نکته سنج و
باریک بین هستند در حالی که از خود بکلی بی خبرند و طبق مثل معروف
خاری را در پای دیگران می بینند اما شاخه درختی را که در چشمشان فرو
برود نمی بینند!

این دسته از افراد مسلماً بر اثر غوطه ور شدن در گناه و خودپسندی و
خودخواهی پرده های غرور و بی خبری بر چشمهایشان افکنده شده و در
بیراهه ها سرگردانند. سعادت مند کسی است که آنچه را بر دیگران عیب
می گیرد نخست از خود دور کند.

شکنجه بزرگ

امام صادق علیه السلام می فرماید:

مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ عَذَّبَ نَفْسَهُ ﴿١﴾

ترجمه

آن کسی که دارای سوء خلق است خود را شکنجه می دهد.

شرح کوتاه

معمولاً می گویند افراد بد اخلاق که با همه کس ترشرویی می کنند باعث شکنجه دوستان و اطرافیان و بستگان خود هستند؛ در حالی که بزرگترین شکنجه ها را خودشان می بینند که شهد زندگی حیات را در کام خود تلخ و آب زلال را ناگوار می سازند.

افراد کج خلق عمرشان کوتاه، و روحشان ناراحت، و جسمشان در عذاب است، و بیش از هرکس خودشان رنج می برند.

حسن خلق یکی از عباداتی است که اسلام پیروان خود را با تأکید فراوان به آن دعوت کرده است و یک عامل مهم وصول به بهشت جاودان شمرده شده است.

طراوت قرآن

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام فرمود:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَجْعَلِ الْقُرْآنَ لِزَمَانٍ دُونَ زَمَانٍ وَلَا لِنَاسٍ دُونَ نَاسٍ
فَهُوَ فِي كُلِّ زَمَانٍ جَدِيدٌ وَعِنْدَ كُلِّ قَوْمٍ غَضٌّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ^(۱)

ترجمه

خداوند قرآن را برای زمان خاصی قرار نداده و نه برای جمعیت خاصی، و لذا در هر زمانی تازه و نزد هر جمعیتی با طراوت است.

شرح کوتاه

سخن فوق را امام علیه السلام در پاسخ کسی فرمود که سؤال کرده بود چرا قرآن با تکرار مطالعه و تلاوت و نشر کهنه نمی شود؟ امام با این گفتار اشاره پرمعنایی به این حقیقت می کند که قرآن مخلوق جهان ماده و افکار زودگذر و متغیر بشر نیست که گرد و غبار فرسودگی با گذشت زمان روی آن بینشیند، بلکه از علم و دانش خداوند بزرگی سرچشمه گرفته که وجودش ازلی و ابدی است و لذا هر چه آن را بخوانند تازه تر و جالب تر است - و راستی یکی از نشانه های عظمت قرآن همین نشانه است.

از هواپرستی بترس!

امام صادق علیه السلام می فرماید:

إِخْذَرُوا أَهْوَاءَكُمْ كَمَا تَخْذَرُونَ أَعْدَاءَكُمْ فَلَيْسَ شَيْءٌ أَعْدِينِ
لِلرِّجَالِ مِنْ إِتِّبَاعِ أَهْوَاءِهِمْ وَحَصَائِدِ أَلْسِنَتِهِمْ^(۱)

ترجمه

از هوس‌ها بترسید همان‌طور که از دشمنان (سر سخت) خود می‌ترسید زیرا برای انسان هیچ چیز دشمن‌تر از پیروی هوس‌ها و نتایج زبان او نیست!

شرح کوتاه

بدون شک دشمنان داخلی از دشمنان خارجی خطرناک‌ترند و به همین دلیل هوس‌های سرکش که از درون وجود انسان او را تحت تأثیر قرار می‌دهند از هر دشمنی برای انسان خطرناک‌تر محسوب می‌شود. هواپرستی چشم و گوش انسان را کر و کور می‌کند. فروغ عقل را می‌گیرد، چهره حقایق را در نظر او دگرگون می‌سازد و سرانجام وی را به پرتگاه فساد می‌کشانند.

۱. سفینة البحار - جلد دوم، ماده «هوی».

تنها راه شیعه بودن

امام باقر علیه السلام به جابر جعفی فرمود:

بَلِّغْ شِيعَتِي عَنِّي السَّلَامَ وَأَعْلِمَهُمْ أَنَّهُ لَا قَرَابَةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ اللَّهِ
عَزَّوَجَلَّ وَلَا يُتَقَرَّبُ إِلَيْهِ إِلَّا بِالطَّاعَةِ لَهُ^(۱)

ترجمه

سلام مرا به شیعیان من برسان و به آنها بگو میان ما و خداوند خویشاوندی نیست، بلکه تنها راه نزدیکی به خدا اطاعت فرمان اوست.

شرح کوتاه

بسیار هستند که گمان می‌برند تنها ادعای تشیع و علاقه به خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله برای نجات و سعادت آنها کافی است، گویا با این ادعا جزء خویشاوندان امامان خواهند شد، آنها هم خویشاوندی خاصی با خدا دارند و با توصیه و پارتی کارها دست می‌شود، در حالی که تنها پیوندی که بر روابط مخلوق و خالق حکومت می‌کند رابطه اطاعت و انجام وظیفه است، هرکس مطیع فرمان او باشد از همه نزدیکتر و هرکس عصیان کند از همه دورتر است، هرکس که باشد.

تناسب ثروت‌ها و مصرف‌ها!

امیرمؤمنان علی علیه السلام می‌فرماید:

مَنْ يَكْسِبُ مَالًا مِنْ غَيْرِ حَقِّهِ يَصْرِفُهُ فِي غَيْرِ أَجْرِهِ (۱)

ترجمه

کسی که ثروتی از طریق نامشروع به دست آورد در طریقی که پاداش الهی ندارد مصرف خواهد شد.

شرح کوتاه

این سخن در میان مردم معروف است که هر مالی شایستگی صرف در راه‌های خیر و مفید و سازنده ندارد، حدیث بالا سندی است برای این اعتقاد عمومی، و به راستی چنین است زیرا بسیار دیده شده که افرادی خواسته‌اند با اموال خود در راه انجام کار مثبتی شرکت جویند، ولی در نیمه‌های راه از کار افتاده‌اند و یا اگر راه را تا پایان رفته‌اند، عمل انجام یافته آنها، بازده قابل ملاحظه‌ای نداشته، و یا نتیجه معکوس بخشیده است، اما برعکس چه بسیار افراد با ایمان و پرهیزکاری که با سرمایه بسیار کوچک منشأ خدمات بزرگی شده‌اند.

راستگوترین و داناترین

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

لِكُلِّ أُمَّةٍ صَدِيقٌ وَفَارُوقٌ وَصَدِيقُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَفَارُوقَهَا عَلِيُّ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ (۱)

ترجمه

هر امتی صدیق و فاروقی دارد و صدیق و فاروق این امت علی ابن ابی طالب است.

شرح کوتاه

برای تکمیل برنامه یک مکتب ریشه دار - آن هم یک مکتب جاودانی همانند مکتب اسلام، لازم است که بعد از رحلت پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آن هم پیامبری که بیشتر دوران رسالتش با درگیری های مختلف، با انواع و اقسام دشمنان سرسخت گذشت - کسی وجود داشته باشد که به تمام رموز آن مکتب آشنا و میان حق و باطل فرق بگذارد (یعنی شایسته نام فاروق باشد) و نیز در بیان و توضیح حقایق کاملاً صادق و راستگو و گویا و صریح اللهجة یعنی (صدیق) باشد، تا هرگونه ابهام برای مردم بعد از درگذشت نخستین رهبر پیدا شود برطرف گرداند، این مقام طبق صریح عبارت بالا مخصوص علی عَلِيٌّ بود.

زندگی ساده و همکاری در اداره خانه

امام صادق علیه السلام می فرماید:

كَانَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَحْتَضِبُ وَيَسْتَقِي وَيَكْنِسُ وَكَانَتْ فَاطِمَةُ
تَطْحَنُ وَتَعِجُنُ وَتَخْبِزُ! (۱)

ترجمه

علی علیه السلام (برای خانه خود) از بیابان هیزم جمع آوری می کرد
و آب می آورد و نظافت می کرد، و فاطمه علیها السلام آرد می کرد،
و خمیر می نمود و نان می پخت.

شرح کوتاه

از این حدیث کوتاه یک جهان عظمت و روح و بلندی مقام انسانی از
بزرگ پیشوای اسلام امیرمؤمنان علی علیه السلام و بانوی نمونه جهان فاطمه
زهرائمه علیها السلام می بارد، زندگی آنها در نهایت سادگی و بی آلاشی مملو از صفا و
صمیمیت و همکاری و همگامی بود، کار عیب نبود و همکاری و تفاهم
اصل اساسی محسوب می شد، و بی پیرایگی امتیاز بزرگ آن بود.
همان اموری که از خانه و خانواده های امروز رخت بریسته و به دنبال
آن آسایش و آرامش هم رفته است.

یک ساعت دادگری

پیامبر ﷺ فرمود:

عَدْلُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ! (۱)

ترجمه

یک ساعت عدالت و دادگری بهتر از یک سال عبادت است!

شرح کوتاه

عبادت همان پیوند خلق با خالق و ارتباط «ممکن» با «واجب» و توجه به این پیوند و ارتباط است، عبادت‌ها درس‌های تربیتی مهمی هستند که در ساختن روح و فکر انسان نقش مؤثر دارند.

اما با این همه در حدیث بالا می‌خوانیم یک ساعت عدالت کردن از یک سال عبادت (مستحبی) انجام دادن بهتر و بالاتر است.

و در جای دیگر می‌خوانیم یک ساعت افکار و اندیشه از یک شب (یا از یک سال) عبادت بالاتر است؛ و این تعبیرات اهمیت فوق‌العاده «عدالت» و «تفکر» را روشن می‌سازد، و این هر دو نیز ریشه مشترک دارند، آن‌جا که عدالت نیست، فکر و اندیشه و خرد نیست!

طیب حقیقی

پیامبر ﷺ می فرماید:

الطَّيِّبُ اللهُ وَلَعَلَّكَ تَرْفِقُ بِأَشْيَاءٍ تَخْرِقُ بِهَا غَيْرَكَ^(۱)

ترجمه

طیب واقعی خداست و شاید چیزهایی برای تو خوب باشد که دیگران از آن زیان می بینند.

شرح کوتاه

حوادثی که در زندگی انسان رخ می دهد «گاهی» از سوء تدبیر و سوء انتخاب یا سوء نیست اوست و بسیاریند حوادث دردناکی که این چنین هستند.

ولی گاهی حوادث ظاهراً نامطلوبی رخ می دهند که هیچ یک از این عوامل موجب آن نشده اند و در واقع حکم داروهایی را دارند که طیب واقعی یعنی خداوند برای بندگان خود تجویز کرده است، این داروها اگر چه تلخند ولی اثر درمانی مهمی دارند، گاهی زنگ بیدار باش، گاهی وسیله توجه به ضعف و ناتوانی انسان و گاهی باعث برطرف شدن غرور اوست.

جانشینان پیامبر

پیغمبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود:

لَا يَزَالُ هَذَا الدِّينُ عَزِيزاً مَنِيعاً إِلَىٰ اِثْنَيْ عَشَرَ كُلَّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ (۱)

ترجمه

این دین همواره سربلند و از دست دشمنان در امان خواهد بود تا دوازده تن آن را رهبری کنند که تمام آنها از قریش هستند.

شرح کوتاه

در موردی خلفای دوازده گانه پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در معتبرترین کتب اهل تسنن همانند «صحیح بخاری» و «صحیح مسلم» و «صحیح ترمذی» و «صحیح ابو داوود» و «مسند احمد» و کتب فراوان دیگر احادیث صریح و روشنی نقل شده و تعداد مجموع این احادیث از طرق شیعه و اهل تسنن را به ۲۷۱ حدیث برآورد کرده‌اند! و جالب این است که احادیث فوق را بر هیچ‌کس از کسانی که بعد از پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رهبری مسلمانان یا حکومت آنها را برعهده داشتند جز امامان دوازده گانه شیعه نمی‌توان تطبیق نمود زیرا نه خلفای چهارگانه نخستین و نه خلافتی بنی‌امیه و نه بنی‌عباس هیچ کدام مصداق این حدیث نیستند، و لذا دانشمندان اهل تسنن در تفسیر این حدیث معتبر به در دسر عجیبی افتاده‌اند ولی در مکتب شیعیان اهل بیت تفسیر آن کاملاً روشن است.

مجلس گناه

امام صادق علیه السلام فرمود:

لَا يَتَّبِعِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَجْلِسَ مَجْلِساً يُعْصَى اللَّهُ فِيهِ وَلَا يَقْدِرُ عَلَى
تَغْيِيرِهِ (۱)

ترجمه

سزاوار نیست افراد با ایمان در مجلسی بنشینند که در آن
گناه می‌شود و توانایی بر تغییر آن را ندارند.

شرح کوتاه

شرکت در مجلس گناه، گناه است اگرچه انسان مرتکب گناهی نشود و
با اهل مجلس هم صدا نگردد، زیرا شرکت در چنان مجلسی عملاً امضای
گناه است، مگر این که هدف او تغییر مسیر آن، و انجام وظیفه بزرگ امر به
معروف و نهی از منکر باشد.

بعلاوه مشاهده صحنه‌های آلوده به گناه در حالی که انسان در برابر آن
بی تفاوت بماند، روح را تاریک و زشتی گناه را در نظر کم می‌کند، و
شخص را به گناه عادت می‌دهد.

کارهای تولیدی انجام دهید

امام صادق علیه السلام فرمود:

إِزْرَعُوا وَأَغْرِسُوا وَاللَّهُ مَا عَمِلَ النَّاسَ عَمَلًا أَحَلَّ وَلَا أُطِيبَ مِنْهُ ^(۱)

ترجمه

زراعت کنید و درخت بنشانید، به خدا سوگند مردم عملی حلال تر و پاکتر از این انجام نداده‌اند.

شرح کوتاه

پایه زندگی انسان‌ها روی کارهای تولیدی از جمله فرآورده‌های کشاورزی است، و انواع تجارت‌ها حتی بسیاری از صنایع، بدون آن مفهومی نخواهد داشت؛ زیرا مواد خام اولیه خود را از کشاورزی می‌گیرند. بعلاوه آن قدر که تقلب و تزویر در چیزهای دیگر ممکن است در کشاورزی ممکن نیست؛ زیرا اساس آن بر عوامل و اسباب طبیعی است و عوائد آن صرفاً نتیجه زحمات صادقانه انسانهاست. به همین دلیل در حدیث فوق زراعت و درخت کاری پاکترین و گواراترین کارها شمرده شده است.

درس صد و بیست و دوم

بلندی و کوتاهی عمر

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

مَوْتُ الْإِنْسَانِ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرُ مِنْ مَوْتِهِ بِالْأَجْلِ وَ حَيَاتُهُ بِالْإِثْمِ أَكْثَرُ مِنْ حَيَاتِهِ بِالْعُمْرِ (۱)

ترجمه

مرگ زود رس انسانها بر اثر گناه از مرگ طبیعی بیشتر است، و طول عمر افراد بر اثر نیکوکاری از طول عمر به عوامل طبیعی زیادتر می باشد.

شرح کوتاه

بدون شک بسیاری از گناهان و صفات زشت به طور مستقیم عمر را کاهش می دهد (همچون میخواری و قمار و بخل و حسد و کینه توزی) و بسیاری نیز به طور غیر مستقیم از طریق اثر گذاشتن در نابسامانی وضع اجتماع و سلب امنیت عمومی و بروز جنگها (مانند رباخواری و ظلم و ستم). و از سوی دیگر نیکوکاری به خاطر اثر عمیقی که در آرامش روح و وجدان دارد می تواند سرچشمه عمر طولانی گردد. بنابراین گناه، قطع نظر از آثار زیانبار معنوی، یک اثر بارزش کوتاه ساختن عمر آدمی است همان طور که نیکوکاری علاوه بر همه آثار، در طول عمر کاملاً مؤثر است.

همکاری با شیطان!

امام امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

لَا تَسْبِنَنَّ إِبْلِيسَ فِي الْعَلَانِيَةِ وَأَنْتَ صَدِيقُهُ فِي السِّرِّ (۱)

ترجمه

به شیطان آشکارا لعن و نفرین مکن در حالی که در باطن با او طرح دوستی داری!

شرح کوتاه

بسیاری از مردم از الفاظ می‌گریزند و وحشت دارند، از لفظ فقر، از لفظ نفاق، و از لفظ شیطان و مانند آن، در حالی که عملاً در آن غرقند. ثروتمندانی را می‌شناسیم که از ترس فقر همچون فقیران زندگی می‌کنند، افراد منافقی را می‌شناسیم که صد لعن و نفرین به منافقان می‌کنند اما زندگی آنها سراسر نفاق و دو رویی است. شیطان صفتانی را سراغ داریم که در میان مردم پناه بردن به خدا از شر شیطان ورد زبانشان است اما در نهان با او نرد عشق می‌بازند و برای برنامه‌های شیطانی خود همه‌گونه اهمیت قائلند، اینها دشمنان لفظند نه واقعیت.

مشورت کنید تا هدایت شوید!

امام حسن علیه السلام می فرماید:

مَا تَشَاوَرَ قَوْمٌ إِلَّا هُدُوا إِلَىٰ رُشْدِهِمْ^(۱)

ترجمه

هیچ جمعیتی در کار خود با یکدیگر مشورت نکردند مگر این که به خیر و صلاح خویش رهنمون شدند.

شرح کوتاه

کار دسته جمعی در همه جا سرچشمه خیر و برکت و ترقی و پیشرفت است، مخصوصاً در مسائل فکری و طرح برنامه‌ها و حل مشکلات که هم‌فکری و مشورت در آنها اثر اعجاز‌آمیزی دارد. آنها که به استبداد فکر خو گرفته‌اند، در زندگی خود بسیار گرفتار اشتباه و خسران و زیان می‌شوند، هر فکری جرقه‌ای دارد که در فکر دیگری نیست، هنگامی که این جرقه‌ها به هم ترکیب شوند شعله فروزانی ایجاد می‌کنند که هر تاریکی در پرتو آن روشن می‌گردد، بیاید همه تصمیم بگیریم که در کارها با افراد بیدار و آگاه مشورت کنیم.

سلام، درود اسلامی

امام حسین علیه السلام می فرماید:

لِلسَّلَامِ سَبْعُونَ حَسَنَةً تَسْعُ وَسِتُونَ لِلْمُبْتَدِي وَوَاحِدَةٌ لِلرَّادِ (۱)

ترجمه

سلام ۷۰ حسنه دارد که ۶۹ قسمت آن برای سلام کننده و یک قسمت آن برای پاسخ گوینده است.

شرح کوتاه

در میان تحیت‌هایی که اقوام مختلف دارند «سلام» درود و تحیت اسلامی، درخشندگی خاصی دارد؛ زیرا هم خوش آمد است و هم نشانه صلح و صفا و دوستی، و هم تقاضای سلامتی از خداوند متعال برای طرف مقابل، به همین دلیل درود بهشتیان نیز سلام است و فرشتگان رحمت با سلام به استقبال نیکان و پاکان می‌شتابند، اما متأسفانه جمعی از مسلمانان به گمان این که سلام نکردن دلیل شخصیت، و سلام کردن دلیل کوچکی است از انجام این سنت اسلامی سرباز می‌زنند و از فضیلت بزرگی که در حدیث فوق آمده خود را محروم می‌سازند.

جدایی عقیده از عمل!

امام علی ابن الحسین علیه السلام می فرماید:

أَلَا وَإِنَّ أَبْعَضَ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ مَنْ يَقْتَدِي بِسُنَّةِ إِمَامٍ وَلَا يَقْتَدِي
بِأَعْمَالِهِ (۱)

ترجمه

منفورترین مردم در پیشگاه خدا آن کسی است که امام و پیشوایی را به امامت پذیرفته، ولی از اعمال او پیروی نمی کند.

شرح کوتاه

یکی از بزرگترین عیوب انسان جدایی «اعتقاد» و «عمل» اوست، دم از عقیده به چیزی می زند اما عملاً اثری از آن اعتقاد از او دیده نمی شود. ایمان به خدا دارد، اما مراقبت دائمی او را در اعمال خویش عملاً منکر است، عقیده به دادگاه بزرگ خدا در رستخیز دارد اما عملاً هیچ گونه آمادگی اخلاقی برای آن ندارد.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله را بزرگترین پیامبر، و امیرمؤمنان علی علیه السلام را بالاترین مولا و رهبر، می داند اما کمترین شباهتی از نظر اعمال با آنها ندارد، خلاصه عقیده او در مسیری است و اعمال او در مسیر دیگر!

مجازات‌های خدا!

امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

إِنَّ لِلَّهِ عُقُوبَاتٌ فِي الْقُلُوبِ وَالْأَبْدَانِ:
ضَنْكُ فِي الْمَعِيشَةِ وَوَهْنٌ فِي الْعِبَادَةِ وَمَا ضُرِبَ عَبْدٌ بِعُقُوبَةٍ أَكْثَمُ
مِنْ قَسْوَةِ الْقَلْبِ! (۱)

ترجمه

خداوند مجازات‌هایی (در برابر گناهان و نافرمانی‌ها) دارد
در روح و جسم: تنگی معیشت، سستی در عبادات، ولی
خدا هیچ بنده‌ای را مجازاتی شدیدتر از سنگدلی نکرده
است!

شرح کوتاه

مجازات‌های الهی در حقیقت عکس‌العمل‌های اعمال، و آثار و نتایج
گناهان آدمی است، گاهی این عواقب سوء به صورت وضع نابسامان
زندگی مادی و گاهی در شکل محرومیت از نشاط در عبادت و راز و نیاز با
معبود، خودنمایی می‌کند، ولی از همه مهم‌تر و خطرناک‌تر آن است که
عکس‌العمل جنایات و اعمال زشت آدمی به صورت قساوت قلب و
سنگدلی بروز کند، و قلب آدمی را از عواطف انسانیت و هرگونه
نوع دوستی و همدردی خالی سازد که این خود سرچشمه بسیاری از
گناهان و جنایات دیگر است.

یک حقیقت فراموش شده

امام صادق علیه السلام می فرماید:

لَمْ يَخْلُقِ اللَّهُ يَقِينًا لَا شَكَّ فِيهِ أَشْبَهُ بِشَكِّ لَا يَقِينَ فِيهِ مِنَ الْمَوْتِ! (۱)

ترجمه

خداوند یقینی که هیچ‌گونه شک در آن نباشد همانند مرگ نیافریده که گویی شکّی است که هرگز در آن یقین وجود ندارد!

شرح کوتاه

چه جملهٔ عجیبی، و چه تعبیر گویایی از بی‌خبری انسان از پایان زندگی و مرگ!

انسان در هر چیز تردید کند در این که این زندگی به هر حال پایانی دارد و باید به نقطهٔ پایان آن برسد تردید نخواهد کرد حتی آنها که به هیچ مذهب و مسلک و مکتبی پایبند نیستند.

اما انسان به قدری خود را در برابر این موضوع به کرگوشی و بی‌خبری می‌زند چنان که گویی نه مرگی در کار است و نه پایانی برای زندگی! و به همین جهت خود را برای استقبال از آن با ایمان و عمل صالح و پاکی و تقوا آماده نمی‌کند، ولی بیاید واقع بین باشیم و در هر شرایط سن و سالی هستیم چنان پاک باشیم که هر لحظهٔ زندگی ما پایان گیرد شرمنده نباشیم.

جایگاه علم و حکمت

امام کاظم علیه السلام می فرماید:

إِنَّ الزَّرْعَ يَنْبُتُ فِي السَّهْلِ وَلَا يَنْبُتُ فِي الصَّفَا فَكَذَلِكَ الْحِكْمَةُ
تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَوَاضِعِ وَلَا تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَكَبِّرِ الْجَبَّارِ! ^(۱)

ترجمه

زراعت در زمین های نرم می روید، نه روی سنگ ها!
همچنین علم و حکمت تنها در قلب متواضعان جوانه
می زند نه در قلب متکبران جبار!

شرح کوتاه

نخستین گام در راه تحصیل دانش فروتنی است، فروتنی در برابر حق،
فروتنی در برابر استاد، و در برابر هرکس که بیشتر از انسان می داند و
می تواند چیزی به او بیاموزد.

به همین دلیل «جهل» و «تکبر» معمولاً قرین و همراه یکدیگرند،
متکبران حاضر به اعتراف به جهل نیستند، و حتی اگر واقعیتی با روح غرور
و تکبر آنها ن سازد نه تنها آن را انکار می کنند بلکه با آن به مبارزه بر
می خیزند، سخن حق را از افراد هم ردیف یا پایین تر از خود نمی پذیرند، و
غالباً در جهل مرکب می مانند.

وظایف سنگین امام علیه السلام

امام علی ابن موسی الرضا علیه السلام می فرماید:

الْإِمَامُ أَمِينُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَخَلْقِهِ وَحُجَّتُهُ عَلَى عِبَادِهِ وَخَلِيفَتُهُ فِي بِلَادِهِ وَالِدَاعِي إِلَى اللَّهِ وَالذَّابُّ عَنْ حَرِيمِ اللَّهِ. (۱)

ترجمه

امام امین خدا در زمین و در میان خلق خدا، و حجت او بر بندگان و جانشین او در شهرها، و دعوت کننده به سوی خدا، و مدافع حریم الهی است.

شرح کوتاه

در این حدیث که بخشی از حدیث طولانی در زمینه معرفی مقام امامت است، به پنج قسمت از وظایف سنگین و مهم اشاره شده:

۱- امام خزانه دار و امین وحی، و حافظ تمام علوم و احکام و معارف دین است.

۲- امام دلیل زنده و گواه روشن و معرف آیین خداست.

۳- امام سرپرست و زمامدار الهی و نماینده او در میان مردم است.

۴- امام آمر به معروف و ناهی از منکر و بزرگترین مبلغ دین است.

۵- امام مدافع از حریم آیین خدا در برابر همجوش دشمنان است. و

چنین کسی باید دارای علم الهی و مقام عصمت باشد و جز خدا نمی تواند او را تعیین کند.

درهای بسته باز می‌شود

امام محمد تقی (جواد) علیه السلام می‌فرماید:

لَوْ كَانَتْ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ رَتْقًا عَبْدٌ ثُمَّ اتَّقَى اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْهَا مَخْرَجًا^(۱)

ترجمه

اگر درهای آسمان و زمین به روی کسی بسته شود سپس او پرهیزگاری پیشه کند خداوند گشایشی در کار او می‌دهد.

شرح کوتاه

گاه می‌شود که در زندگی تمام درها به روی انسان بسته می‌شود و به هر طرف رو می‌کند با مشکل یا مشکلاتی روبه‌رو می‌شود. این گونه رویدادها فرصتی است برای بیدار شدن انسان‌ها و بازگشت او به سوی خدا، بازگشتی سازنده و تغییر دهنده سرنوشت، در این هنگام اگر از جان و دل متوجه او گردد و از ذات پاکش مدد گیرد، امدادهای الهی به سراغ او آمده و نسیم‌های رحمت پروردگار او را در آغوش می‌کشند و از راه‌هایی که هرگز باور نداشت درهای بسته گشوده می‌شود.

از افراد بی‌شخصیت بترس!

امام علی بن محمد تقی (هادی) علیه السلام می‌فرماید:
مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فَلَا تَأْمَنُ شَرَّهُ (۱)

ترجمه

آن کسی که شخصیتی برای خود قائل نیست از شر او
برحذر باش!

شرح کوتاه

در حقیقت یکی از مهم‌ترین عواملی که جلو فساد و بدکاری را می‌گیرد وجود شخصیت یا لاقل احساس شخصیت است، افراد با شخصیت یا آنها که برای خودش شخصیتی قائلند هر چند در نظر دیگران چندان شخصیتی نداشته باشند، به خاطر حفظ موقعیت خود هم که باشد از انجام بسیاری از زشتکاری‌ها و اعمال خلاف خودداری می‌کنند، ولی همین که احساس کردند نه آبرویی دارند و نه احترام و شخصیتی، از هیچ چیز پروا نخواهند کرد. لذا امام علیه السلام می‌فرماید از این گونه افراد پرهیز!

و نیز به همین دلیل یکی از نکات مهم تربیت فرزند یا تربیت افراد انسان به طور کلی این است که در آنها ایجاد شخصیت شود و احساس کنند شخصیت ویژه‌ای دارند، به عکس خرد کردن شخصیت افراد اثر بسیار بدی از لحاظ تربیتی دارد.

جهاد بزرگ

امام حسن عسکری علیه السلام می فرماید:

أَشَدُّ النَّاسِ إِجْتِهَاداً مَنْ تَرَكَ الذُّنُوبَ (۱)

ترجمه

از همه مردم مجاهدتر کسی است که گناهان را ترک گوید.

شرح کوتاه

می دانیم مبارزه با هوا و هوس های سرکش که سرچشمه اصلی گناهان است؛ در اسلام به نام «جهاد اکبر» نامیده شده است که از مبارزه با دشمنان مهم تر و پر ارج تر است. چرا که این جهاد وسیله خودسازی است و تا خودسازی انجام نگیرد پیروزی نیست؛ زیرا شکست ها غالباً نتیجه نقطه ضعفهاست.

در محیط های آلوده به گناه ارزش این جهاد آشکارتر و اهمیّت آن در پیشبرد اهداف اجتماعی روشنتر است.

پیروزی های پیامبر صلی الله علیه و آله در «مدینه» در حقیقت نتیجه مستقیم خود سازی ها و مجاهدات اصحاب در «مکه» بود.

در غیبت مهدی علیه السلام

امام حضرت مهدی علیه السلام فرمود:

أَمَّا الْوَأْدُ الْوَأَقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رِوَاةِ أَحَادِيثِنَا (۱)

ترجمه

در حوادث گوناگونی که در دروان غیبت کبری پیش می آید
به روایان احادیث ما مراجعه نمایید.

شرح کوتاه

اجتماعات انسانی بدون رهبری صحیح سامان نمی یابند به همین دلیل خداوند هیچ گاه بندگان خود را به حال خود، بدون سرپرست، وا نگذارده و همیشه رهبران الهی در میان آنها رفت و آمد داشته اند. حتی در زمان غیبت ولی عصر حضرت مهدی (ارواحنا فداه) نخست نایبان خاص و پس از پایان دوران آنها، نایبان عام برای رهبری مردم از طرف خود آن حضرت تعیین شدند، مردانی مصمم و با ایمان و آگاه که به خوبی به محتوای بزرگ کتاب آسمانی مسلمین قرآن، و به سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و مکتب اهل بیت علیهم السلام آشنایی دارند عهده دار این رسالتند؛ و هر کس به هر نام و هر عنوان دیگری خود را شایسته این مقام بداند مردود است.

۱. قسمتی از توقیع معروف که در کتب مختلف آمده است.

سرچشمه بدی‌ها

پیامبر ﷺ می‌فرماید:

اجْتَنِبِ الْخَمْرَ فَإِنَّهَا مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ (۱)

ترجمه

از شراب بپرهیز که کلید تمام بدی‌هاست.

شرح کوتاه

با این که در زمینه آثار زیان‌بار شراب کتاب‌ها و مقالات فوق‌العاده زیاد نوشته شده، و اثرات مرگبار آن روی دستگاه‌های عصبی، قلب، عروق، جهاز گوارش، کبد، کلیه‌ها و تمام اورگانیزم بدن تشریح شده و نتایج شوم آن در ایجاد حوادث دردناک اجتماعی با آمار و ارقام تکان‌دهنده مورد بررسی هزاران دانشمند و مغز متفکر انسانی قرار گرفته، امار جمله‌ای به کوتاهی و جامعیت حدیث ارزنده پیامبر بزرگ ما نمی‌توان پیدا کرد که همه حقایق را در یک جمله کوتاه بیان فرموده است.

آری، شراب کلید همه بدی‌ها، زشتی‌ها و بدبختی‌هاست.

انجام وظیفه بزرگترین عبادت است

امام سجاده علیه السلام می فرماید:

مَنْ عَمِلَ بِمَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَهُوَ مِنْ أَعْبِدِ النَّاسِ (۱)

ترجمه

هرکس به وظایف لازم خود عمل کند از عابدترین مردم خواهد بود.

شرح کوتاه

عبادت نه منحصر به خدمت خلق است و نه منحصر به نماز و روزه؛ بلکه بزرگترین عبادت آن است که هرکس به وظایف واجب خود در هر قسمت عمل کند، چه عبادتی از این بالاتر و پرشکوه تر، عبادتی که می تواند یک جامعه را گلستان کند و هرگونه خیر و سعادت را به ارمغان بیاورد. انجام فرایض مفهوم وسیعی دارد که واجبات عبادی را شامل می شود. همان طور که وظایف اجتماعی و انسانی و خدمات فرهنگی و اقتصادی لازم را در بر می گیرد و به این ترتیب بیگانگی اسلام از عمل کسانی که وظایف لازم خود را رها کرده و به انجام مستحبات می پردازند و خود را عابد می شمردند روشن می شود.

ساکنان ستارگان

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

هَذِهِ النُّجُومُ الَّتِي فِي السَّمَاءِ مَدَائِنُ مِثْلُ الْمَدَائِنِ الَّتِي فِي الْأَرْضِ
مَرْبُوطَةٌ كُلُّ مَدِينَةٍ إِلَى عَمُودٍ مِنْ نُورٍ ^(۱)

ترجمه

این ستارگانی که در آسمان هستند شهرها (و آبادی‌هایی) همچون شهرهای زمینند، هر شهری از آنها با ستونی از نور (با شهرهای دیگر) پیوسته است.

شرح کوتاه

بسیار خود خواهانه است که ما تصور کنیم تنها کره مسکونی جهان، کره زمین ماست و میلیون‌ها میلیون کرات آسمانی همه بایر و خاموش و خالی از سکنه‌اند.

دانشمندان امروز با محاسباتی که روی وجود شرایط حیات و زندگی در کرات آسمانی کرده‌اند قطع دارند که میلیون‌ها یا صدها میلیون از این کرات دارای ساکنانی هستند که به احتمال قوی بسیاری از آنها تمدن‌هایی پیشرفته‌تر و به مراتب عالی‌تر از تمدن ساکنان زمین دارند؛ زیرا آغاز حیات در آنها هزاران یا میلیون‌ها سال قبل از کره زمین بوده است. حدیث بالا یکی از معجزات علمی امیر مؤمنان است که چهارده قرن پیش بیان فرموده است.

قرآن و قانون جاذبه

علی بن موسی الرضا علیه السلام به یکی از دوستان خود فرمود:

أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا؟

فَقُلْتُ: بَلَىٰ

قَالَ: ثُمَّ عَمَدٌ، لَكِنَّ، لَا تَرَوْنَهَا! ^(۱)

ترجمه

آیا خدایم فرماید که آسمان بدون ستونی که دیده شود برپاست؟

گفتم: آری

فرمود: بنابراین ستونی وجود دارد که نامرئی است و شما

آن را نمی بینید!

شرح کوتاه

امروز مسلم است که کرات آسمانی در مدارهای خود به برکت تعادل نیروی جاذبه و دافعه برپا هستند، جاذبه همچون زنجیر عظیمی آنها را به سوی هم می کشاند و نیروی گریز از مرکز آنها را از هم فرار می دهد و تعادل کامل آنها سبب شده که میلیون ها سال بدون کمترین تغییری در مدار خود بگردند و در فضای بیکران روی این ستون نامرئی تکیه کنند و معلق بمانند. آیا در آن زمان که هنوز پرده ای از روی این اسرار برداشته نشده بود تعبیری رساتر از تعبیر فوق برای بیان این حقیقت وجود داشت؟ و آیا این از معجزات علمی پیشوایان بزرگ ما نیست؟!

راز کارها!

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

وَوَتَّدُ بِالصَّخُورِ مَيْدَانَ أَرْضِهِ ^(۱)

ترجمه

به وسیله کوه‌ها از لرزش و تکان خوردن زمین جلوگیری نمود.

شرح کوتاه

امروز ثابت شده همان‌طور که جاذبه ماه در جزر و مد دریاها مؤثر است و آب آنها را دوبار، در شبانه روز، به تفاوت، یک متر و بیشتر و حتی در بعضی از نقاط پانزده متر! بالا و پایین می‌برد، روی پوسته جامد زمین مؤثر است و آن را به مقدار ۳۰ سانتی متر بالا می‌کشد سپس به پایین برمی‌گردد، ولی استحکام پوسته زمین به خاطر وجود کوه‌ها که ریشه‌های آن به هم متصل شده و شبکه زره‌مانندی دور زمین ایجاد کرده مانع از تأثیر بیشتر آن می‌گردد.

راستی اگر کوه‌ها وجود نداشتند و پوسته زمین نرم بود و شب و روز در جزر و مد بودند آیا آرامشی برای ما وجود داشت؟ این حقیقت را پیشوایان اسلام از ۱۴ قرن پیش بیان کردند.

جانداران ذره بینی

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام می فرماید:

إِنَّمَا قُلْنَا «اللَّطِيفُ» لِلْخَلْقِ اللَّطِيفِ ... وَمَا لَا يَكَادُ عِيُونُنَا تَسْتَبِينُهُ
لِدِمَامَةٍ خَلَقَهَا، لَا تَرَاهُ عِيُونُنَا وَلَا تَلْمَسُهُ أَيْدِينَا! (۱)

ترجمه

این که به خدا لطیف می گوئیم به خاطر آفرینش موجودات بسیار کوچک و ظریف است ... حیواناتی که چشم ما آنها را از شدت کوچکی نمی بیند و دست ما آن را احساس نمی کند!

شرح کوتاه

آنچه در بالا می بینید گوشه کوچکی از حدیث مفصلی است که «فتح بن یزید جرجانی» از امام علی بن موسی الرضا علیه السلام نقل کرده، و در ضمن آن تصریح شده «این حیوانات بقدری کوچکند که به هیچ وجه احساس نمی شوند، در میان امواج دریاها و در میان پوست های درختان و در بیابان ها و دشت ها پراکنده اند».

این حدیث در کتاب هایی که حدود یک هزار سال پیش نوشته شده از آن امام علیه السلام به یادگار مانده و صدها سال پیش از آن که «پاستور» حیوانات ذره بینی را کشف کند صادر شده است، و این یک معجزه علمی روشن است.

فقط نامی از اسلام!

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى فِيهِمْ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَمِنْ
الْإِسْلَامِ | إِسْمُهُ، مَسَاجِدُهُمْ يَوْمَئِذٍ عَامِرَةٌ مِنَ الْبِنَاءِ، خَرَابٌ مِنْ
الْهُدَى^(۱)

ترجمه

زمانی بر مردم فرا می رسد که در میان آنها از قرآن جز خط
به نقوش، و از اسلام جز اسمی باقی نماند، مساجد
مسلمین در آن روز از نظر بنا آباد ولی از نظر هدایت ویران
خواهد بود!

شرح کوتاه

نمی توانیم بگویم این پیشگویی عجیب، امروز، کاملاً مصداق پیدا کرده،
و یا مربوط به آینده است، ولی این قدر مسلم است که نمونه هایی از آن را
در گوشه و کنار با چشم خود می بینیم، و تعجب در این است که چنین
مسلمانانی از عقب ماندگی ناله و شکوه دارند، گویا چنین می پندارند تنها
«اسم اسلام» و «رسم قرآن»، برای همه چیز آنها کافی است، نه قرآن را به
عنوان یک کتاب تربیت و انسان سازی پذیرفته و به کار بسته اند، و نه اسلام
را به عنوان «مذهب» یعنی روش فکری و عملی؛ کدام جامعه مسلمان واقعی را
سراغ داریم که عقب مانده باشد و جهان در برابرش تعظیم ننموده باشد!

میزان سنجش عقل و جهل

امیرمؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

اللِّسَانُ مِيعَارُ إِطَاشَةِ الْجَهْلِ وَأَرْجَحَةِ الْعَقْلِ (۱)

ترجمه

زبان معیار سنجش طغیان جهل و ترازوی عقل و خرد است.

شرح کوتاه

مهم‌ترین دریچه روح آدمی و کلید شخصیت او، بهترین وسیله برای ارزیابی میزان خرد هر انسان زبان اوست. زبانی که با یک چرخش ساده و به ظاهر کم اهمیت پرده‌ها را کنار می‌زند و زوایای روح انسان را آشکار می‌سازد.

به همین دلیل بسیاری از دستورهای اسلام بر محور اصلاح زبان دور می‌زند و کلاً در گفتار پیشوایان بزرگ ما در این زمینه اخطار و اعلام خطر شده است، و بدیهی است اصلاح کامل زبان بدون اصلاح روح و فکر ممکن نیست، ولی با سکوت و خویشتن داری می‌توان بسیاری از عواقب دردناک حرکات ناموزون زبان پیروز شد.

بالاتر از نعمت

امام هادی علیه السلام می فرماید:

الشَّاكِرُ أَسْعَدُ بِالشُّكْرِ مِنْهُ بِالنَّعْمَةِ الَّتِي أَوْجَبَتِ الشُّكْرَ لِأَنَّ النَّعْمَ
مَتَاعٌ وَالشُّكْرَ نِعْمٌ وَعُقْبَى (۱)

ترجمه

آن کس که شکر نعمت گوید سعادتش به خاطر شکرش از سعادتش به خاطر آن نعمت بیشتر است، زیرا نعمت‌ها وسیله زندگی این جهانند و شکر سرمایه این جهان و آن جهان.

شرح کوتاه

با توجه به این حقیقت که شکر تنها قدردانی با زبان نیست؛ بلکه قدردانی عملی است و هر نعمتی را به جا مصرف کردن، روشن می‌شود که شکر نعمت، برکات و سعادت‌هایی به بار می‌آورد که خود نعمت در برابر آن ناچیز است، نعمت‌ها را در مسیر رضای خدا و خشنودی بندگان او به کار گرفتن، هم سرمایه افتخار این جهان و هم سعادت جاویدان آن جهان است؛ در حالی که اگر به نعمت بنگری به تنهایی ممکن است جز یک موهبت مادی نباشد پس شکر از خود نعمت بالاتر و ارزنده‌تر است!

احیای مکتب اهل بیت

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام می فرماید:

مَنْ جَلَسَ مَجْلِسًا يُحْيِي فِيهِ أَمْرَنَا لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوت
الْقُلُوبُ (۱)

ترجمه

هرکس در مجلسی بنشیند که احیای مکتب ما، در آن
می شود دلش نمی میرد آن روز که دلها می میرند!

شرح کوتاه

از جمله بالا بخوبی روشن می شود که وظیفه حتمی پیروان اهل بیت
این است که در جلسات خود برنامه های آنها را احیا کنند، مکتبشان را
بشناسند، روح سخنانشان را دریابند، به تعلیمات آنان آشنا شوند و مجلس
آنها مجلس سازندگی و آمادگی و حیات زندگی باشد نه جلسه سرگرمی و
تنها حاجت طلبی و به دردها و خواست های شخص اندیشیدن، و مسائل
انسانی و اجتماعی و عقیدتی را نادیده گرفتن، چنین مجلسی موجب زنده
شدن دلها و بیداری افکار است.

امانت در حفظ اسرار

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرماید:

إِذَا حَدَّثَ الرَّجُلُ بِحَدِيثٍ، ثُمَّ انْتَفَتَ فِيهِ أَمَانَةٌ (۱)

ترجمه

هنگامی که کسی سخنی بگوید، سپس به اطراف خود بنگرد، آن سخن امانت و سِر است (و باید در حفظ آن کوشید).

شرح کوتاه

امانت انواع گوناگونی در اسلام دارد و از آن جمله امانت در حفظ اسرار مردم است، این موضوع بقدری از نظر اسلام مهم تلقی شده که افشای اسرار مردم از گناه کبیره معرفی گردیده، تازه برای اثبات «سر» بودن لزومی ندارد گوینده خواهش و تمنا و تأکید کند که این از اسرار است و نزد خودت باشد؛ بلکه به کمترین چیزی برای تفهیم این حقیقت قناعت شده است، همین اندازه که نگاه به اطراف کند و مراقب عدم وجود شخصی دیگری باشد کافی است که سخنان او به عنوان اسرار برادر مسلمان و امانت نگاهداری شود.

نشانه ایمان

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرماید:

إِذَا سَرَّكَ حَسَنُكَ وَسَاءَتُكَ سَيِّئَتُكَ فَأَنْتَ مُؤْمِنٌ (۱)

ترجمه

هنگامی که کار نیکت تو را خوشحال و کار بدت تو را ناراحت کند فرد با ایمانی هستی.

شرح کوتاه

اسلام می گوید همه با فطرتی پاک متولد می شوند، فطرت ایمان و عشق به نیکی ها، آلودگی ها و گناهان ممکن است تدریجاً روح و جان انسان را تحت تأثیر خود قرار دهد و به رنگ خود درآورد، و بکلی منقلب سازد؛ اما تا آن زمان که انسان نسبت به نیکی ها علاقمند و از بدی ها متنفر است معلوم می شود که هنوز روح ایمان و فطرت پاک نخستین در او باقی است. بیچاره مردمی که نه تنها از اعمال بدشان ناراحت نمی شوند، بلکه به آن هم افتخار می کنند؛ و یا هنگامی که فداکاری، نیکوکاری، گذشت و عدالتی نشان می دهند نشان می دهند احیاناً از کرده خود پشیمان هم می شوند آنها افراد بی ایمانی هستند.

نخستین شرط در هر کار

امیرمؤمنان علی علیه السلام به کمیل فرمود:

مَأْمِنُ حَرَكَةٍ إِلَّا وَأَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ^(۱)

ترجمه

هیچ حرکت و کاری نیست مگر این که در انجام آن نیازمند به آگاهی و آشنایی و معرفت هستی.

شرح کوتاه

اگر در وسعت مفهوم «ما من حركة» بیندیشیم به وسعت برنامه‌های اسلامی آشنا خواهیم شد که اسلام تنها یک رشته عبادات و نیایش‌ها نیست، و یا تنها عقیده خالی از برنامه‌های عملی نیست؛ بلکه برای تمام زندگی فردی و سراسر مسائل اجتماعی و همه تلاش‌ها و کوشش‌های انسانی برنامه دارد، که نخستین ماده آن آگاهی و شناخت واقعیات است، و بدون معرفت کافی و بدون جهت‌گیری صحیح، حرکات و تلاش‌ها را بی‌اثر و حداقل کم‌اثر می‌داند.

اهمیت میهمان

پیامبر ﷺ فرمود:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ خَيْرًا أَهَدَىٰ إِلَيْهِمْ هَدِيَّةً.
قَالُوا وَمَا تِلْكَ الْهَدِيَّةُ؟
قَالَ: الضَّيْفُ^(۱)

ترجمه

هرگاه خداوند خیر و سعادت کسانی را بخواهد هدیه‌ای به آنها اهدا می‌کند. عرض کردند چه هدیه‌ای؟ فرمود: میهمان.

شرح کوتاه

آری میهمان هدیه پروردگار است هدیه‌ای است پر ارزش و گرامی. اما در دنیای مادی که همه عواطف تحلیل رفته، میهمان مفهومی ندارد. بلکه یک موجود مزاحم و بیگانه و عزیز بی دلیل است، لذا کمتر دیده می‌شود کسی به میهمانی برود یا دیگری را به میهمانی دعوت کند مگر این که روابط مادی و تجاری و سیاسی آنها ایجاب کند.

در حالی که در کشورهای اسلامی و در میان خانواده‌هایی که سنن دینی نزد آنها زنده است، میهمان، هرچند هیچ‌گونه آشنایی نداشته باشند عزیز و گرامی است و هدیه خدا.

احترام و محبت

امام صادق علیه السلام می فرماید:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُوقِّرْ كَبِيرَنَا وَلَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا (۱)

ترجمه

آن کس که نسبت به بزرگترها احترام نگذارد و به کوچکترها محبت نکند از ما نیست.

شرح کوتاه

جامعه انسانی همانند کاروان پر دامنه‌ای است که دائماً در حرکت است، نوزادانی از مادر متولد می‌شوند، کودکان بزرگ، و بزرگ‌ها پیر پیران از دنیا می‌روند، و هیچ‌کس از این ره سپردن مستثنا نیست.

در این میان بزرگترها معمولاً تجربه بیشتر و بینش عمیق‌تر دارند و در دوران عمر خویش - چنانچه وظیفه شناس بوده‌اند - منشأ خدمات فراوانتری شده‌اند و تمام محاسبات حکم می‌کند که مورد احترام باشد و جوانان و نوجوانان حرمت آنان را نگهدارند.

و کوچک‌ترها چون نورسند و در آغاز زندگی، باید مورد محبت قرار گیرند و با دلسوزی کامل پایه‌های سعادتشان به دست بزرگترها گذارده شود، و این است راه و رسم یک جامعه انسانی و مترقی.

این چنین برای خود ذخیره کن

امیرمؤمنان علی علیه السلام فرمود:

مَا تَقَدَّمَ مِنْ خَيْرٍ يَبْقَى لَكَ ذُخْرُهُ وَمَا تُؤَخَّرُهُ يَكُنْ لِغَيْرِكَ خَيْرُهُ ^(۱)

ترجمه

آنچه پیش از خود بفرستی برای تو ذخیره می شود و آنچه تأخیر بیندازی فایده اش تنها برای دیگران است (و مسؤولیتش متوجه توست).

شرح کوتاه

جنون ثروت اندوزی در دنیای امروز بیش از هر وقت دیگر به چشم می خورد؛ بدون این که حساب کنند هدف اصلی و فلسفه ثروت چیست؟ آنها که دیوانه وار در فکر جمع ثروتند و حتی کمترین توجهی به طرق آن از نظر حلال و حرام و ظلم و عدالت ندارند هیچ فکر نمی کنند ثروت های کلان را نه با خود می توان برد، نه همه آن را می توان خورد، جز باری سنگین بر دوش صاحب آن نیست، جمع کردن و گذاشتن و رفتن، سپس تمام مسؤولیت های آن را بدوش کشیدن.